

ACTIEPLAN

DUURZAME ENERGIE EN KLIMAAT

Maart 2023

Uitgave van de Cel Klimaatplan
van het OCMW van de Stad Brussel

Visie 2022-2025

Verantwoordelijke uitgever: Rita Glineur
Hoogstraat 298a - 1000 Brussel

INHOUDSTAFEL

1. Algemene inleiding	3
2. De historische context van PAEDC	7
2.1 Energiecontext en klimaatverandering	8
2.2 De belangrijkste doelstellingen	11
2.3 De verbintenissen	14
3. De Koolstofbalans van het OCMW van de Stad Brussel	17
3.1 De Koolstofbalansmethode: wat?	18
3.2 Voorbereidend werk	19
3.3 Overzicht van de cijfers voor de situatie van het OCMW	20
4. De acties	23
4.1 De acties van het PAEDC in hun context	24
4.2 Kadermodel compilatie van de acties	25
4.3 Nota met betrekking tot de mitigatie en adaptatie	26
4.3.1 <i>Mitigatie</i>	26
4.3.2 <i>Adaptatie</i>	26
5. Analyse van de acties van het PAEDC	27
5.1 Post energie	28
5.1.1 <i>Inleiding</i>	28
5.1.2 <i>De acties van de post energie</i>	29
5.2 Post afval en hulpbronnen	33
5.2.1 <i>Inleiding</i>	33
5.2.2 <i>De acties van de post afval en hulpbronnen</i>	34
5.3 Post mobiliteit	42
5.3.1 <i>Inleiding</i>	42
5.3.2 <i>De acties van de post mobiliteit</i>	43
5.4 Post biodiversiteit.....	45
5.4.1 <i>Inleiding</i>	45
5.4.2 <i>De acties van de post biodiversiteit</i>	45
5.5 Post sensibilisering en vorming rond duurzaamheid	47
5.5.1 <i>Inleiding</i>	47
5.5.2 <i>De acties van de post sensibilisering en vorming rond duurzaamheid</i>	47
6. Conclusienota's	53
6.1 Analyse van de resultaten	54
6.2 Aanbevelingen	56
6.3 Nota over het bestuur en de risicofactoren	59
6.4 Begrotingsprognose 2023 van het PAEDC	61
6.5 Algemeen besluit	63

EDITO

Het engagement van het OCMW van de Stad Brussel om krachtige antwoorden te bieden op de milieuproblematiek is niet nieuw. Door toe te treden tot het Burgemeestersconvenant in 2016 en via het Meerderheidsakkoord in 2018 is onze instelling sterke verbintenissen aangegaan in overeenstemming met de politieke draagwijdte van Agenda 21. De dynamiek van dit initiatief was vanaf het begin bedoeld om transversaal te zijn en aan te sluiten bij de opdracht van sociale actie van ons centrum.

Onze aanpak zou niet voorbeeldig en coherent zijn geweest zonder de mobilisatie van onze teams en de uitvoering van een netwerkvisie belichaamd door ambassadeurs die de dragers zijn geworden van deze duurzame projecten.

Het jaar 2023 vormt een belangrijk keerpunt in dit proces van versterking van de alliantie tussen sociale en milieuactie, aangezien het de springplank was voor de ontwikkeling van ons Actieplan voor Duurzame Energie en Klimaat. Door zijn koolstofvoetafdrukgegevens te versterken na een dubbele evaluatie in 2014 en 2017 en door een ambitieus interventieplan voor te stellen voor energie, afval en hulpbronnen, mobiliteit, biodiversiteit en sensibilisering/opleiding inzake duurzaamheid, wil ons OCMW ambitieus zijn en aansluiten bij de doelstellingen van de Akkoorden van Parijs.

De gemeenschappelijke doelstellingen die het OCMW en de Stad Brussel zich hebben gesteld, zijn gebaseerd op een gedeelde visie op het terrein. Hoewel het OCMW onafhankelijk is in zijn aanpak, zou het zich niet kunnen voorstellen een project van deze omvang te activeren zonder de steun van de verbonden entiteiten van het grondgebied dat wij delen.

De inzet is hoog, want het OCMW van de Stad Brussel heeft een uitgebreide vastgoedportefeuille die moet worden afgestemd op de doelstellingen van de Stad en het Gewest, met name op het gebied van energie en het renovatiebeleid voor bestaande gebouwen. De omvang van het project is aanzienlijk en de gemobiliseerde krachten zijn even groot.

De komende jaren zal ons OCMW de koers van de duurzame transitie moeten aanhouden door de inzet van voldoende middelen, innovatieve ideeën en een steeds sterkere sociale en milieuvisie. Door te streven naar een steeds voorbeeldiger bestuur, zullen wij deze belangrijke doelstellingen kunnen verwezenlijken en een duurzame en toekomstgerichte milieuaanpak in elk van de domeinen van onze sociale actie kunnen implementeren.

Khalid Zian
Voorzitter

1.

ALGEMENE INLEIDING

De klimaatcrisis belangt ons allen aan. Met het oog op de risico's en kwetsbaarheden die inherent zijn aan de klimaatverandering, is het absoluut noodzakelijk dat het OCMW van de Stad Brussel zich een voorbeeldrol aanmeet op het vlak van ecologische mobilisatie. De risico's onder ogen zien vandaag, betekent anticiperen op de negatieve gevolgen van morgen, een sterke exemplarische boodschap uitsturen die onze instelling in de voorhoede plaatst van deze mobilisatie.

Met zijn uitgebreid vastgoed- en grondpatrimonium staat onze instelling voor een omvangrijke energie-challenge die een reeks van maatregelen zal vereisen om de door het Gewest opgelegde doelstellingen te behalen. De energiepost mag dan overheersend zijn, toch is het niet de enige manier om onze CO₂-voetafdruk te verminderen. De klimaatactie krijgt ook vorm op andere niveaus zoals het afvalbeheer, het hulpbronnenbeheer, mobiliteit, biodiversiteit en de inrichting van openbare ruimten, sensibilisering en vorming rond duurzaamheid.

De betrokkenheid van ons OCMW terzake vindt ingang binnen een evolutief proces dat jaar na jaar streeft naar drijvende krachten die in het

teken staan van verandering. Het '*Plan d'Action Energie Durable et Climat*' (PAEDC) of **Actieplan Duurzame Energie en Klimaat** wil exhaustief zijn en **de volgende doelstellingen** nastreven:

- teruggrijpen naar de sleutelmomenten in de historiek van het OCMW in verband met het betreffende thema;
- de berekening van de koolstofbalans van het OCMW voorzien van context;
- de resultaten uiteenzetten per actie en uitstootpost;
- de vaststelling synthetiseren en de aanbevelingen benadrukken;
- perspectieven naar de toekomst toe definiëren.

Het is bedoeling dat dit document, net zoals onze instelling, permanent mee evolueert. Het Klimaatplancomité wil flexibel en vernieuwend zijn, hierbij vertrekkend van cijfers, waarbij regelmatig wordt afgestemd met de desbetreffende departementen en de veranderende realiteit. Het doel bestaat erin om elke actie inherent aan het PAEDC zo goed mogelijk op te volgen om zo tot een coherent globaal plan te komen dat vatbaar is voor aanpassingen wanneer de noden op het terrein dit vereisen.

De cijfers, indicatoren en succes- of risicovooraanwaarden die opgenomen zijn in dit document, resulteren uit de analyse van het studie bureau CO₂ logic dat in 2018 werd ingeschakeld, voortgaand aan onze actualisering in 2022. Een eerste reeks analyses werd gedefinieerd en uitstootposten werden geïdentificeerd en in verband gebracht met de resultaten inzake de uitstoot van broeikasgas (GES of eCO₂).

In 2022 werd de Agenda 21 erbij betrokken wat leidde tot een projectmatige visie die meer gericht was op het terrein. Dankzij de inspanningen die waren geleverd sinds de oprichting van de Cel Agenda 21, kon deze wending optimaal worden genomen. De ambitie om te handelen zit dan ook stevig verankerd en het verlangen om binnen het OCMW van de Stad Brussel in actie te komen voor het klimaat wordt alleen maar groter.

Proces voor de activering van het PAEDC / Opbouwende fasen

De analyse waarop we ons richten in het PAEDC steelt op een perimeter die op drie niveaus opereert:

1. Het initiële kader van de koolstofbalans zoals geïdentificeerd in 2018 (reeds geactiveerde acties).
2. De uitgebreide perimeter met de komende acties.
3. De perifere maar belangrijke perimeter gebruikt in het kader van het principe van de koolstofbalans. Het betreft hier projecten waarvan de berekening van de koolstofvoetdruk wel kan worden opgenomen, maar die toebehoort aan perifere activiteiten, onrechtstreekse gevolgen eigen aan het grondgebied van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest veeleer dan aan het OCMW van de Stad Brussel.

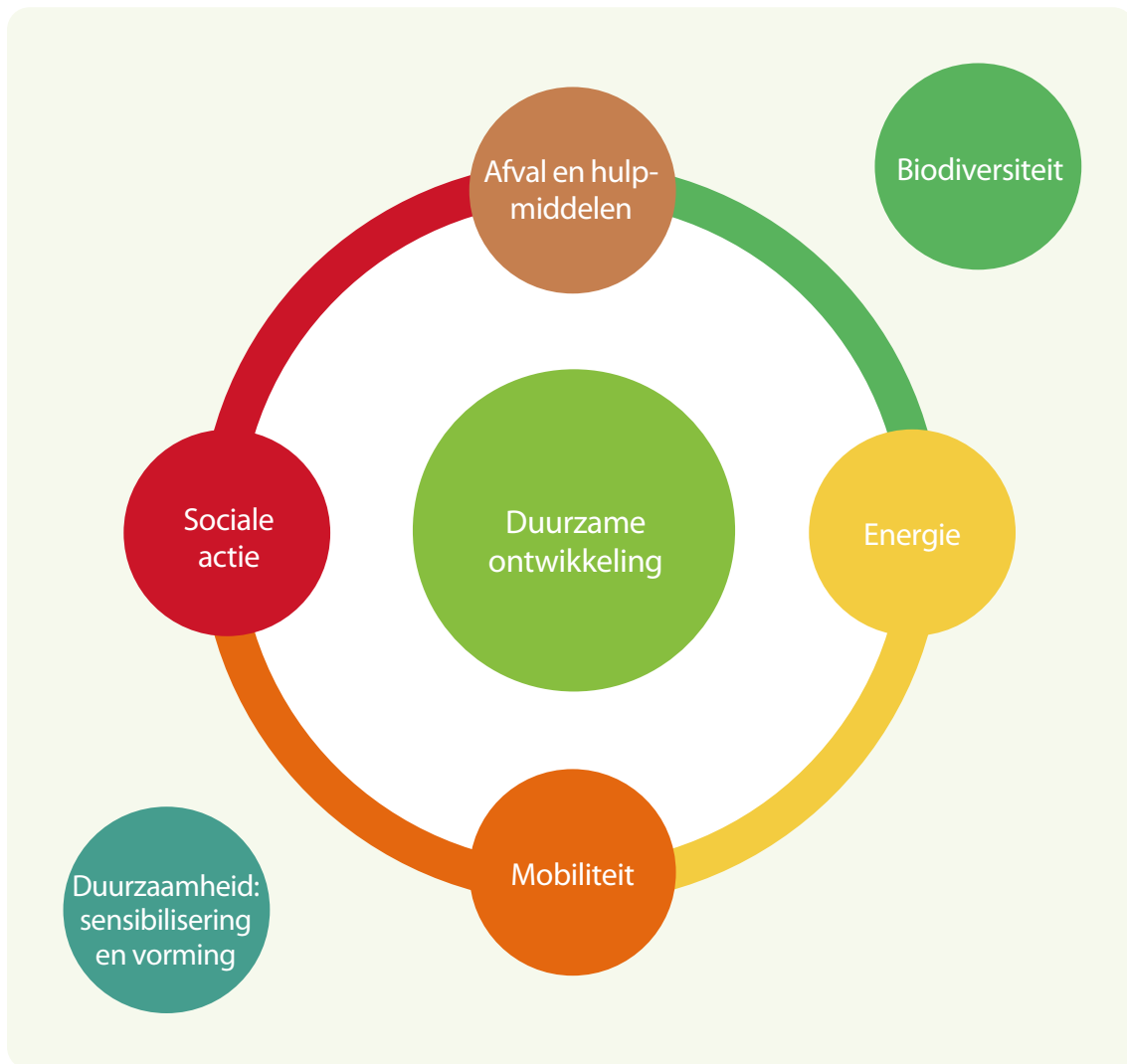
Elk van de vijftien acties die in voorliggend document zijn opgenomen, is gerelateerd aan een van de voornoemde niveaus en belicht haar resultaten volgens het ontdekkende spectrum van de mitigatie en/of adaptatie. De terminologie eigen aan dit thema wordt verder nog toegelicht.

Elke actie groepeert meerdere acties gewijd aan hetzelfde doel. Deze selectie kadert binnen het interventiedomein voor de koolstofbalans, maar er worden nog andere acties toegelicht in bijlage, die het voorwerp zullen vormen van een ecologische analyse in de komende jaren.

We merken op dat het interventiedomein waaraan de acties vorm geven ook vatbaar is voor verandering en dat er elk jaar nieuwe acties kunnen bij komen. Wij hebben geopteerd voor een visualisering met een barometer, die duidelijk de staat van voortgang zal aangeven van de acties en hun repercussie op het grondgebied van het OCMW van de Stad Brussel.

De sociale actie die de kern is van ons OCMW vormt een belangrijke uitdaging in nauwe samenwerking met het milieuaspect. Het is aan onze instelling om de sociale en ecologische actie tot de stichtende pijlers te maken van de klimaatactie. Daarom steunt **de barometrie van de acties van ons Actieplan Duurzame Energie en Klimaat (PAEDC)** (zie de thematische barometer op de volgende bladzijde):

De thematische barometer

De voortgangsbarometer

De barometer van de interventieperimeter

2.

DE HISTORISCHE CONTEXT
VAN HET PAEDC

2.1 Energiecontext en klimaatverandering

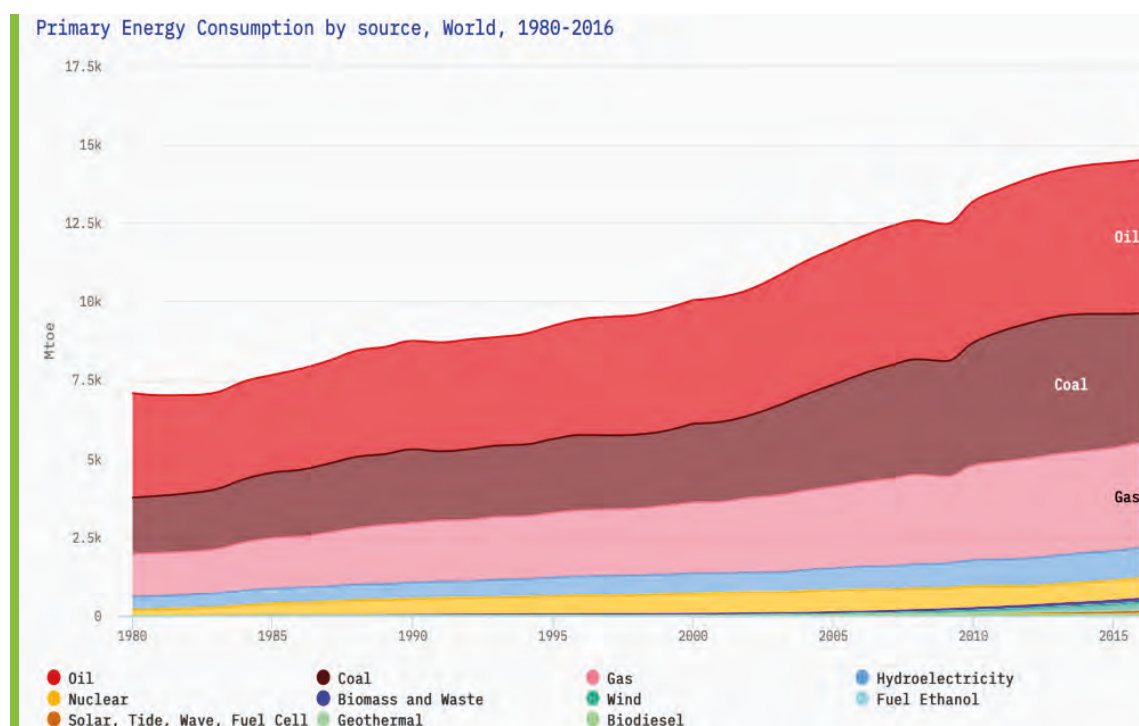
De situatie inzake klimaatverandering en koolstofvoetafdruk analyseren komt erop neer om het leesspectrum te plaatsen binnen de grootste uitstootposten van onze instelling. Voor wat betreft het OCMW van de Stad Brussel vormt de energiecontext, gezien zijn statuut als belangrijke verhuurder en overheidsstructuur, een prioriteit die zo goed mogelijk moet worden bestudeerd

Om de problematiek van de klimaatverandering goed af te bakenen, is het van essentieel belang om de **volgende feitelijkheden** te belichten:

- Een wereldbevolking die met 1,7 werd vermenigvuldigd in 40 jaar / met 4,1 in 100 jaar
- Een energieverbruik wereldwijd vermenigvuldigd met 2 in 40 jaar / met 16 in 100 jaar

Verbruik van primaire energie per bron

Bron: The Shift Project

De link die energie en klimaat met elkaar verbindt steunt voornamelijk op de invloed van de temperatuurschommelingen die zich de komende jaren gaan voordoen. De globale temperatuurstijging heeft een weerslag op de energievraag, met een bijzondere impact op het elektriciteitsaanbod, vooral in de zomer wanneer de behoefte aan afkoeling een grote stijging kent.

De veranderende klimaatomstandigheden beïnvloeden ook het aanbod van hernieuwbare ener-

gie, meer bepaald de omstandigheden voor de wind- en zonne-energie, het waterdebiet (hydraulische energie) en de toename van de biomassa.

De klimaatverandering heeft tot slot een weerslag op infrastructuren die beschadigd kunnen worden door extreme gebeurtenissen of grote hitte. De overstromingsrisico's kunnen dan weer de technische posten beïnvloeden¹.

1. Climat.be / www.belgium.be

Ander belangrijk fenomeen: de territoriale context. **De klimaatverandering in een stedelijke omgeving wordt gelezen aan de hand van verschillende interventie maatregelen** (aangepast aan de Brusselse context) die in deze inleiding in de verf moeten worden gezet:

1. De groene ruimten

- Stijging van de kosten voor de afvoer van regenwater (onderhoudskosten) en problematiek van het waterbeheer.

Dit impliceert **een dubbele interventie**:

- Behoud en ontwikkeling van koelte-eilanden
- Keuze van boomsoorten en bomen voorzien in de stad

2. Huisvesting en woningen

- Verslechtering van de leefomgeving en toename van het hitte-eilandeffect in de stad
- Overstromingsgevaar
- Destabilisatie van een deel van de bevolking

3. Economische activiteitzone

- Stijging van de energiekost
- Risico's gekoppeld aan de grote hitte
- Onderbreking van de dienstverlening (mobiliteit van personen en goederen)

4. Tertiaire activiteiten

- Stijging van de energiekost door de toegenomen afkoelingsbehoefte
- Verslechtering van het stedelijk thermisch comfort
- Risico voor de transportinfrastructuur

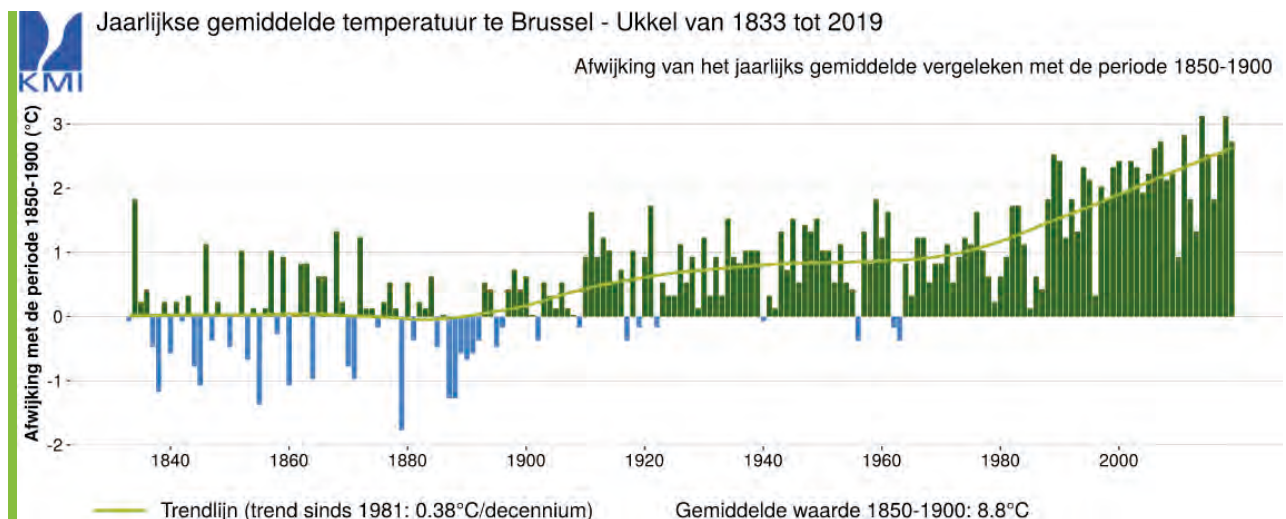
5. Versterking van de rol van het Kanaal van Brussel

- Regenwaterbeheer
- Fundamentele rol als hitte-eiland

Zoals blijkt uit onderstaande grafieken, kent de stedelijke temperatuur in Brussel een sterke

wending bij de eeuwwisseling en een uitgesproken stijging vanaf de jaren 1980.

Evolutie van de gemiddelde jaarlijkse temperatuur in Brussel - Grafiek 1 (1833-2019)

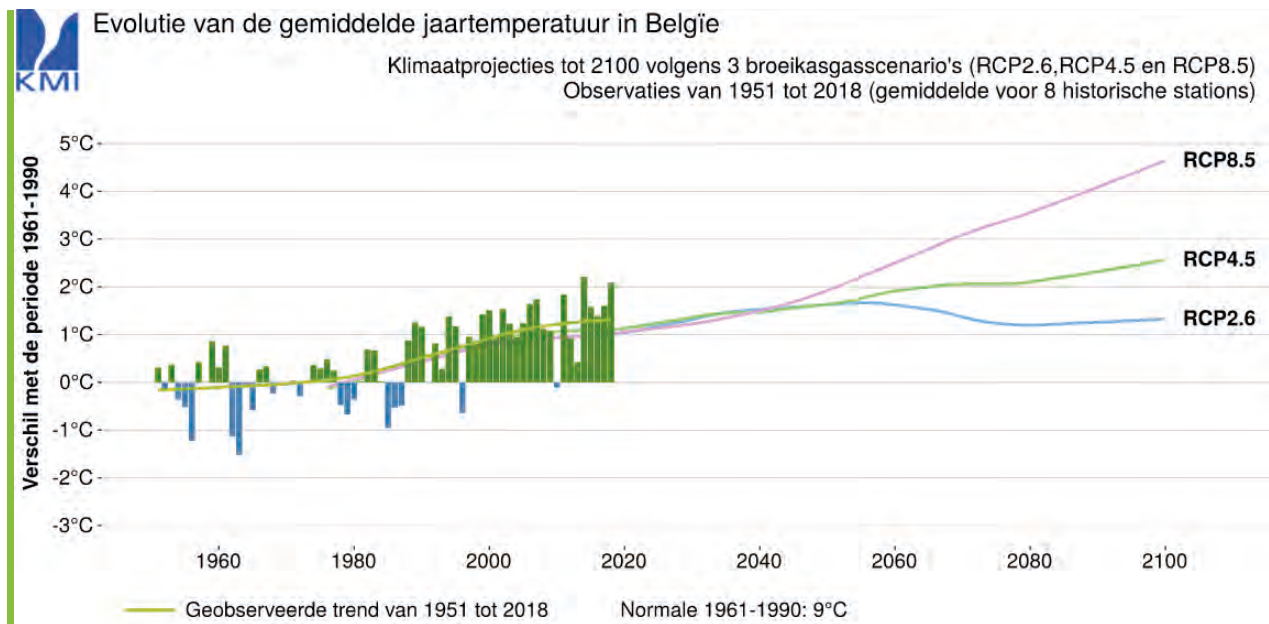

Volgens de voorspellingen van het Koninklijk Meteorologisch Instituut (KMI) zijn er drie uitstootscenario's van broeikasgassen mogelijk. In alle gevallen vormt de periode omstreeks het jaar 2050 een belangrijk strategisch punt dat hetzij kan leiden tot :

- een stabilisatie om en bij de 1° C stijging,
- een stabilisatie om en bij de 2° C stijging, gevolgd door een mogelijke stijging met 2,5° C,
- Een constante stijging met 4,5° C in het slechtste geval.

Evolutie van de gemiddelde jaarlijkse temperatuur in Brussel - Grafiek 2 (1960-2100)

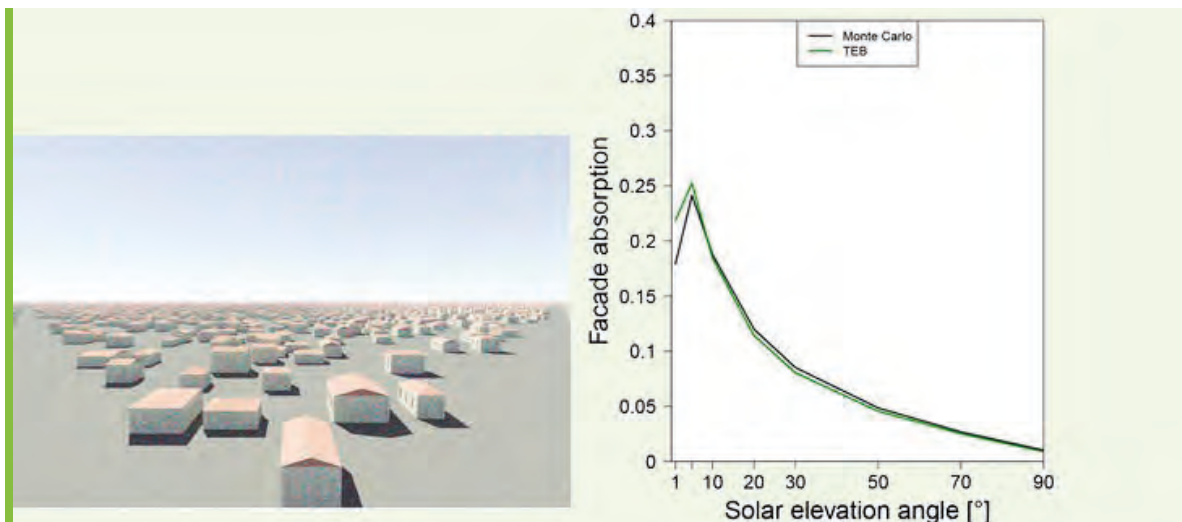

Het principe van stedelijk hitte-eiland moet absoluut in aanmerking worden genomen want dit fenomeen stoelt voornamelijk op de hitte die door de bebouwing wordt vastgehouden:

"In tegenstelling tot wat men zou kunnen denken, speelt vervuiling amper een rol in het ontstaan van stedelijke hitte-eilanden, onderstreept Valéry Masson, directeur van het onderzoeksteam rond klimaat in de stad, van het Nationaal Meteorologisch Onderzoekscentrum (CNRM). Ze zijn veeleer te wijten aan de concentratie van gebouwen en

*de ondoorlaatbaarheid van de oppervlakten. De periodes van slechte luchtkwaliteit vallen vaak samen met hitteproblemen maar ze zijn niet gelinkt. De stedelijke hitte-eilanden zijn overigens geen klimaatfenomeen maar een meteorologisch fenomeen: de wind, regen of wolken kunnen het effect verkleinen, terwijl het wordt versterkt bij een sterke anticycloon."*²

R. Schoetter, CNRM / CNRS het nieuws

² CNRS het nieuws

In het kader hiervan is het van primordiaal belang dat ons OCMW zijn beleid focust op twee punten:

- het belang van de materiaalkeuze waarbij zoveel als mogelijk steen, baksteen en beton worden vermeden omdat zij overdag de grote hittevangers zijn;
- het in aanmerking nemen van de incidentele voorwaarden van de verwarmings- en afkoelingswijzen.

Dankzij de programma's **Renolution** en **Renoclick**, beoogt de Stad Brussel de koolstofneutraliteit in 2050, met als doel 100 kWh/m²/jaar per verhuurde wooneenheid en de energieneutraliteit tegen 2040 voor de openbare sector. Meer nog, het beleid streeft naar 75% renovatie van de bebouwing tegen 2050³ en de invoering van **ambitieuze energiemaatregelen**:

- veralgemeende EPB-certificering tegen 2025;
- het wegwerken van warmtezeven (EPB F en G) in 2033;
- de energierenovatie naar EPB C+ minstens tegen 2050.

Deze maatregelen sluiten aan bij de algemene doelstelling om alle fossiele energie af te schaf-

fen tegen 2025, gekoppeld aan de **volgende verplichtingen**:

- **2023**: einde subsidies aan fossiele energie en uitbreiding steun voor alternatieven;
- **2025**: einde van de subsidie voor stookolie-installaties ;
- **2035**: einde van het gebruik van stookolie-installaties in alle sectoren.

In het licht hiervan zullen er op energievlak tegen 2050 twee keuzes zijn in het Brusselse Gewest: het warmte-net of elektriciteit. De transitie zal niet louter op technisch vlak plaatsvinden, maar ook vanuit een mentaliteitswijziging en veranderende gewoonten. Daarom moet er nu reeds worden ingezet op sensibilisering en energiezuinigheid, gevolgd door energiedoeltreffendheid.

Elk engagement dat het OCMW van de Stad Brussel aangaat moet sterk inzetten op het thema energie. Zoals blijkt uit dit rapport en uit de koolstofbalansresultaten, is de uitstoot als gevolg van energie aanzienlijk, en zijn er leefbare en geëngageerde maatregelen nodig.

2.2 De belangrijkste doelstellingen

Het is belangrijk om de vermindering van de koolstofuitstoot te bekijken in het licht van **twee belangrijke eisen**:

1. De vermindering van de uitstoot van broeikasgassen van een grondgebied of een administratie met als doel om de planeetopwarming te beperken tot een maximum van 1,5° C;
2. De aanpassing aan veranderingen en anticipatie geactiveerd door het resilience beginsel.

De verschillende niveaus waarop er inspanningen moeten worden geleverd zijn:

De vermindering van de rechtstreekse uitstoot van broeikasgassen.

In het geval van ons OCMW stoelt dit streven op de noodzaak om iets te doen aan het energiever-

bruik binnen het vastgoedpark, door het verbruik van aardgas te verminderen. Door de overgang naar groene energie 2014 is het aandeel van elektriciteit er sterk op vooruit gegaan maar er dient toch te worden opgemerkt dat een dergelijke transitie het verschijnsel van de uitstoot niet de wereld uithelpt. De opwekking van elektriciteit mag dan groener zijn, het is nog steeds een bron van uitstoot, en dat mogen we niet vergeten. Het beheer van het wagenpark vormt een andere belangrijke uitdaging binnen dit interventiedomein.

De vermindering van de onrechtstreekse uitstoot van broeikasgassen

(gedeelde verantwoordelijkheid met andere spelers binnen het grondgebied) te wijten aan de transportwijzen van het personeel, het goederenverbruik (daartoe behoort ook het maaltijdenaanbod in de rust- en verzorgingstehuizen) en afvalproductie.

³ <https://renolution.brussels/fr/la-renolution-bruxelloise#:~:text=L'objectif%20est%20d'atteindre,F%20ou%20G%20de%20PEB>

De aanpassing aan klimaatkwetsbaarheid

Het betreft hier vooral de problematiek van de hitte-eilanden en de overstromingen in het bebouwde patrimonium. Er zijn evenwel nog andere aspecten van kwetsbaarheid die gekoppeld kunnen worden aan acties in het kader van het PAEDC. Deze zaken worden in een volgend hoofdstuk toegelicht.

Het in overweging nemen van het potentieel van ondergrondse CO₂-opslag op het grondgebied van het OCMW van de Stad Brussel

(proces waarbij de koolstof wordt afgevangen in de atmosfeer door de biosfeer waardoor de globale opwarmingscapaciteit van de koolstof wordt geneutraliseerd). Bij dit thema horen de projecten en voorzieningen die de biodiversiteit bevorderen. De prioriteit van de Cel Klimaatplan van ons OCMW stoelt evenwel op de noodzaak om onze uitstoot zoveel mogelijk te verminderen. Compensatie door ondergrondse opslag is mogelijk maar pas in tweede instantie en op voorwaarde dat de manier waarop dit gebeurt op zijn beurt niet voor een extra uitstoot van broeikasgassen zal zorgen.

HET BROEIKASEFFECT is een thermisch fenomeen waarbij de atmosfeer een deel van de zonnestralen doorlaat die worden weerkaatst op de bodem. Het aldus opgewarmde aardoppervlak geeft infraroodstralen af die deels of volledig vast komen te zitten in de atmosfeer die niet-doorlaatbaar is door de aanwezigheid van "gassen". Dit fenomeen vormt de oorsprong van de opwarming van de aarde.

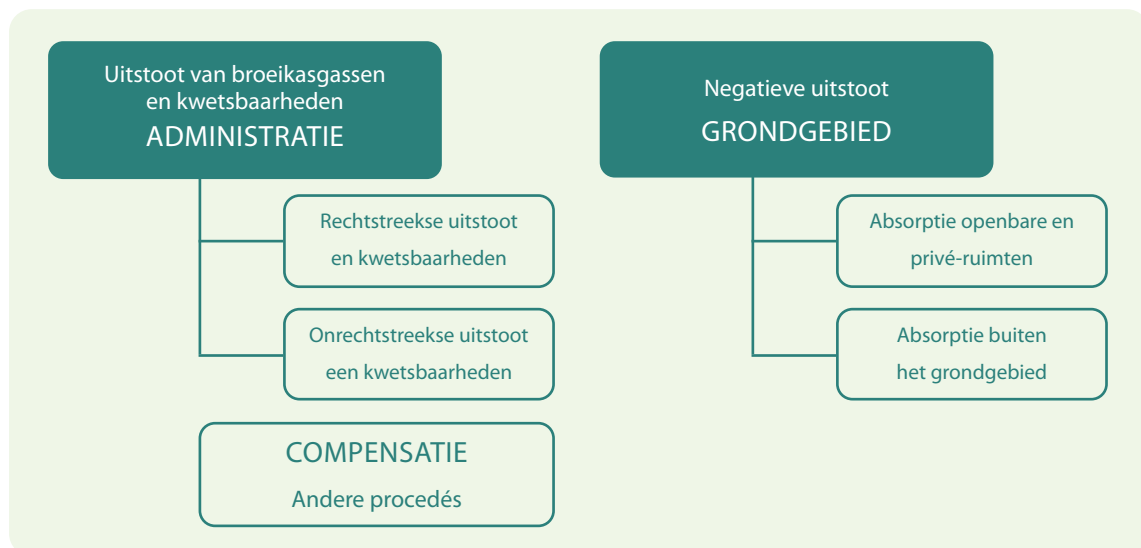
We onderscheiden verschillende broeikasgassen: CO₂, methaan, stikstofmonoxyde en gefluoreerde broeikasgassen (fluorkoolwaterstof, perfluorkoolwaterstof, zwavelhexafluoride).

ONDERGRONDSE KOOLSTOFOPSLAG

De biosfeer absorbeert 20% van antropische koolstof (afkomstig van fossiele verbranding) uitgestoten in de lucht (via fotosynthese).

- De voedselketen en de necromassa (dode organische materie) dragen bij tot de koolstofput.
- Bossen, weiden en braakliggende zones slaan het koolstof op en recycleren het (via natuurlijke regeneratie).

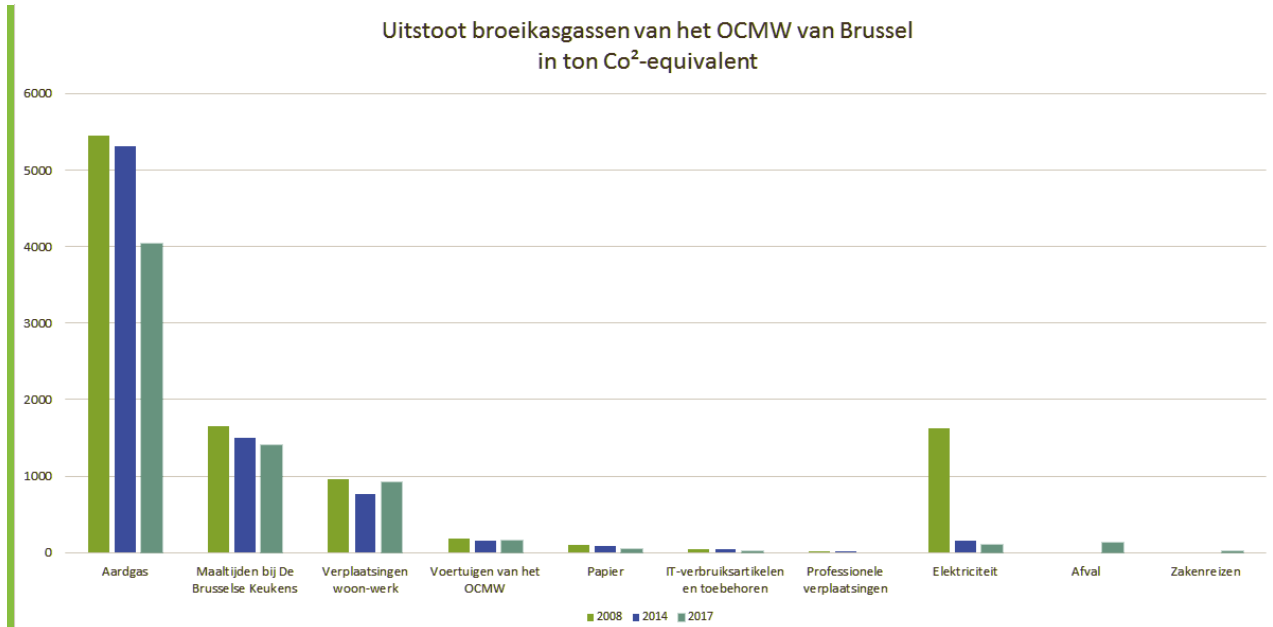
De berekeningen van de koolstofuitstoot van het OCMW gebaseerd op de jaren 2008, 2014 en 2018 toonden aan dat het energieverbruik de belangrijkste uitstootpost was. De reductiedoelstellingen

inherent aan deze energiepost beoogden een daling met 45% in 2030 ten opzichte van 2008 (bij maximaal verbruik). De initiële ambitie werd uitgebreid met een tweede doelstelling van 55% ten opzichte van het verbruik in 2008.

De vaststelling op 30 juni 2021 was de volgende: een reductie van het verbruik van aardgas met 26% werd vastgesteld in 2018 ten opzichte van

2008, dat betekent dat er reeds 47% van het doel voor 2030 werd bereikt.

Uitstoot broeikasgassen van het OCMW van de Stad Brussel - in tonnen equivalent CO₂

Om zijn ambities en interventiethema's zo goed mogelijk uiteen te zetten, heeft het OCMW van de Stad Brussel ervoor gekozen om de doelstellingen

van duurzame ontwikkeling over te nemen die werden ontwikkeld door de Verenigde Naties.

Doelstellingen van duurzame ontwikkeling - Verenigde Naties

Deze doelstellingen maken een heldere visie mogelijk van de domeinen waarbinnen elke actie plaatsvindt en laten ook toe om de dimensie van de sociale actie die ten slotte fundamenteel is voor het OCMW zo goed mogelijk te integreren. Meer nog, de verschillende doelstellingen worden gekoppeld aan een reeks indicatoren en de Cel Klimaatplan overweegt om deze te gebruiken en een duur-

zaamheidsschijf te ontwikkelen voor elk project. De activering van indicatoren en de barometrie ontwikkeld voor ons klimaatplan biedt de mogelijkheid om een perspectief te hebben met hefboomen: elke actie wordt weergegeven in functie van de doelstellingen van duurzame ontwikkeling, aangepast aan de projectschaal en de schijf van het project laat het relatieve aandeel zien van de instelling voor elk luik.

2.3 De verbintenissen

De verbintenissen die het OCMW van de Stad Brussel aangaat met het oog op de mitigatie van de uitstoot van broeikasgassen liggen in de lijn van de minimumvereisten:

Europees: met een vooropgestelde daling met 40% van de uitstoot tegen 2030 (ten opzichte van 1990), en vervolgens een herziene doelstelling voor het bereiken van een vermindering met 55% van de uitstoot tegen 2030.

federaal: collectieve doelstelling voor een daling met 47% tegen 2030 (op basis van de cijfers van 2005).

regionaal: voorgestelde vermindering met 40% tegen 2030 om uiteindelijk ook een daling van de uitstoot van de rechtstreekse broeikasgassen te beogen met 55% tegen 2030 (als gevolg van het noodplan voor het klimaat afgekondigd in 2019).

De historische context van het engagement van het OCMW van de Stad Brussel

Het Actieplan van het OCMW van de Stad Brussel steunt op een aantal ideeën uit het **het Transversaal Strategisch Plan (TSP) 2019-2024**:

- integreren van de ecologische impact in het hele proces van het OCMW (projecten, gebouwen, diensten) en deze aanpassen aan het kwetsbare publiek ;
- rekening houden met de sociale, economische en duurzame criteria waarbij wordt ganticieerd op de milieurisico's;
- adviezen met betrekking tot de duurzaamheid verstrekken voor alle projecten die aan de Raad worden voorgelegd;
- Gebruik maken van indicatoren voor milieurisico's.

Ter info, het strategisch doel **SD 3. Duurzame ontwikkeling** vermeldt de volgende operationele doelstellingen (OD):

- OD 3.1** Sensibilisering en beheer van het milieugevaar
- OD 3.2** Energie en Water
- OD 3.3** Landbouw en duurzame voedingswaren
- OD 3.4** Circulaire economie
- OD 3.4** Mobiliteit

De missies in het kader van het **het Actieplan Duurzame Energie en Klimaat** zijn de volgende:

- De acties analyseren van het TSP, het Woningplan, het Kwaliteitshandvest van het Departement Werken;
- Het participatieve proces integreren;
- De voortgang meten van het aangevatte actieprogramma Klimaat (historiek Agenda 21);
- De structuur analyseren van het Actieplan en het governance principe;
- Het reductiepotentieel van de emissies tegen 2030 en 2050 in cijfers uitdrukken, op basis van de bestaande gegevens, parameters en hypothesen;
- De impact evalueren op het milieu van de acties opgenomen in het PAEDC (domeinen en effectenverslagen);
- Adviezen en aanbevelingen formuleren (indicatoren en prerogatieven in functie van de acties).

1 ton CO₂ komt overeen met 6000 km afgelegd met een dieselwagen

Het equivalent van CO₂ voor een broeikaseffect = De hoeveelheid koolstofdioxide (CO₂) die dezelfde stralingsforcering zou teweegbrengen als het gas (zelfde capaciteit om de zonnestralen vast te houden)

1 Belg produceert ongeveer 8 ton CO₂ per jaar

Om het doel te bereiken om de stijging van 2 °C niet te overschrijden, mag de gemiddelde emissie niet meer bedragen dan 2,1 t/jaar tussen nu en 2050

3.

DE KOOLSTOFBALANS VAN HET
OCMW VAN DE STAD BRUSSEL

3.1 De Koolstofbalansmethode: wat?

De Koolstofbalansmethode is een methodologie gecreëerd door ADEME (*Agence de l'Environnement et de la Maîtrise de l'Energie*). Deze methode neemt alle fysieke stromen in aanmerking met betrekking tot een activiteit (stroom van personen, voorwerpen, energie) en koppelt ze aan de emissies van broeikasgassen die ze veroorzaken.

Het doel van de methode is om de activiteiten met de grootste uitstoot te identificeren, het niveau te evalueren van de afhankelijkheid van een organisatie van fossiele energie en een aanpak te definiëren om de uitstoot van broeikasgassen te verminderen (een koolstofarm beleid bepalen).

Bij gebruik van de Koolstofbalansmethode wordt een **driezijdige perimeter** in aanmerking genomen:

- **Scope 1:** de rechtstreekse uitstoot door verbruik van brandstof eigen aan het initiële kader, binnen het organisatorische kader van de geanalyseerde structuur.
- **Scope 2:** de onrechtstreekse uitstoot door de productie van geïmporteerde elektriciteit, warmte of stoom bestemd voor de activiteiten

van de geanalyseerde structuur.

- **Scope 3:** de andere onrechtstreekse uitstoot voortgebracht door de activiteiten van de geanalyseerde structuur die buiten de initiële perimeter vallen (vb.: de aankoop van grondstoffen, diensten of andere producten, de verplaatsing van werknemers, het afval gegenereerd door de activiteiten van de structuur, de immobilisatie van goederen en de productie-installaties...).

Belangrijkste uitstootposten van de Koolstofbalans

3.2 Voorbereidend werk

In 2018 realiseerde CO2 logic met als onderaannemer EcoRes de diagnosestelling van het OCMW van Brussel voor wat betreft de uitstoot van broeikasgassen en zijn kwetsbaarheid met het oog op de klimaatverandering. De uitstoot van broeikasgassen werd beoordeeld voor de werking en het administratief patrimonium van het OCMW van Brussel voor drie jaren (2008 – 2014 – 2017). Deze reeks laat toe om tendensen te observeren, met name de daling van het gasverbruik na renovatie of bij keuze van een leverancier van groene elektriciteit.

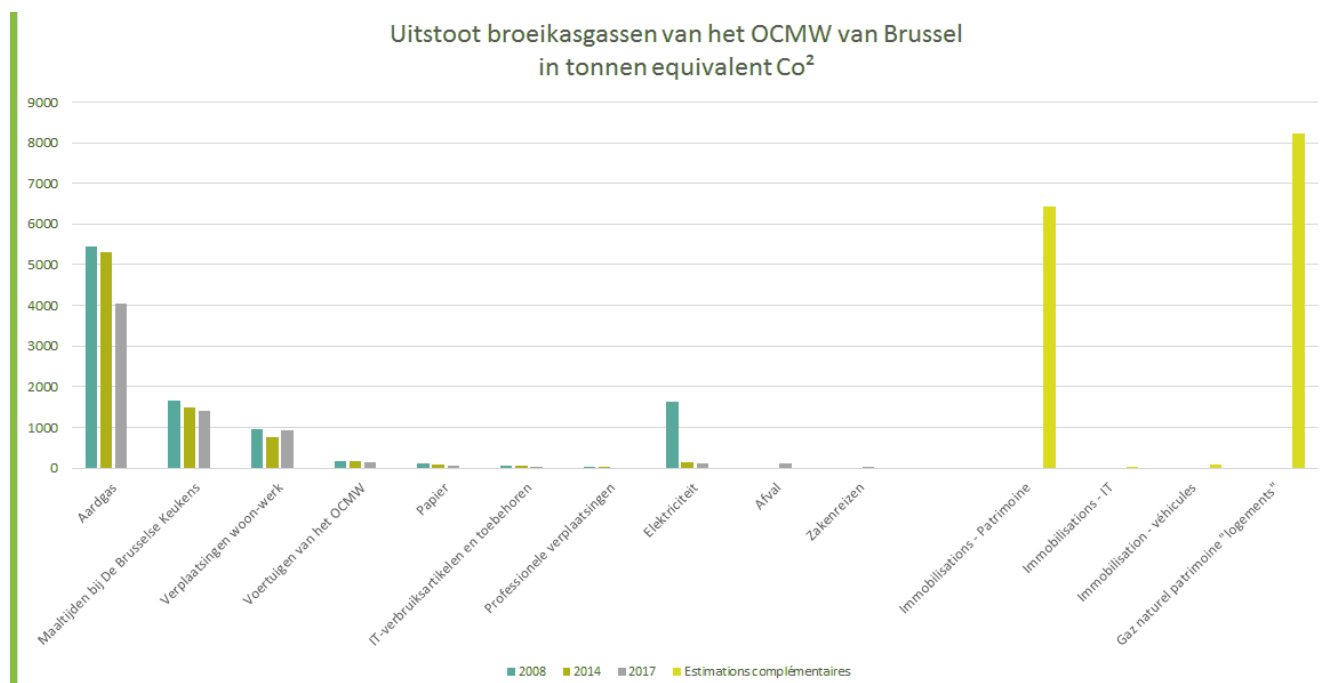
Diezelfde missie hield ook de aansturing in van een werkgroep die de acties moet identificeren om de uitstoot van broeikasgassen te verminderen. Aan de hand hiervan heeft het OCMW van Brussel 15 projecten geselecteerd voor dit eerste actieplan.

De kennisneming van de balans van de broeikasgasuitstoot van het OCMW en van de 15 actiefiches heeft duidelijk gemaakt dat de perimeter van de balans zou kunnen worden uitgebreid om een beter beeld te krijgen van de initiële situatie en de resultaten te laten zien van alle acties (voor bepaalde ervan was geen reductie van de uitstoot van broeikasgassen mogelijk voor de initiële perimeter).

Dit betrof:

- het energieverbruik van het verhuurd patrimonium;
- de bouw van het volledige patrimonium (administratie en voor verhuur);
- het gebruik van hardware en het wagenpark.

Uitstoot broeikasgassen van het OCMW van de Stad Brussel - in tonnen equivalent CO₂

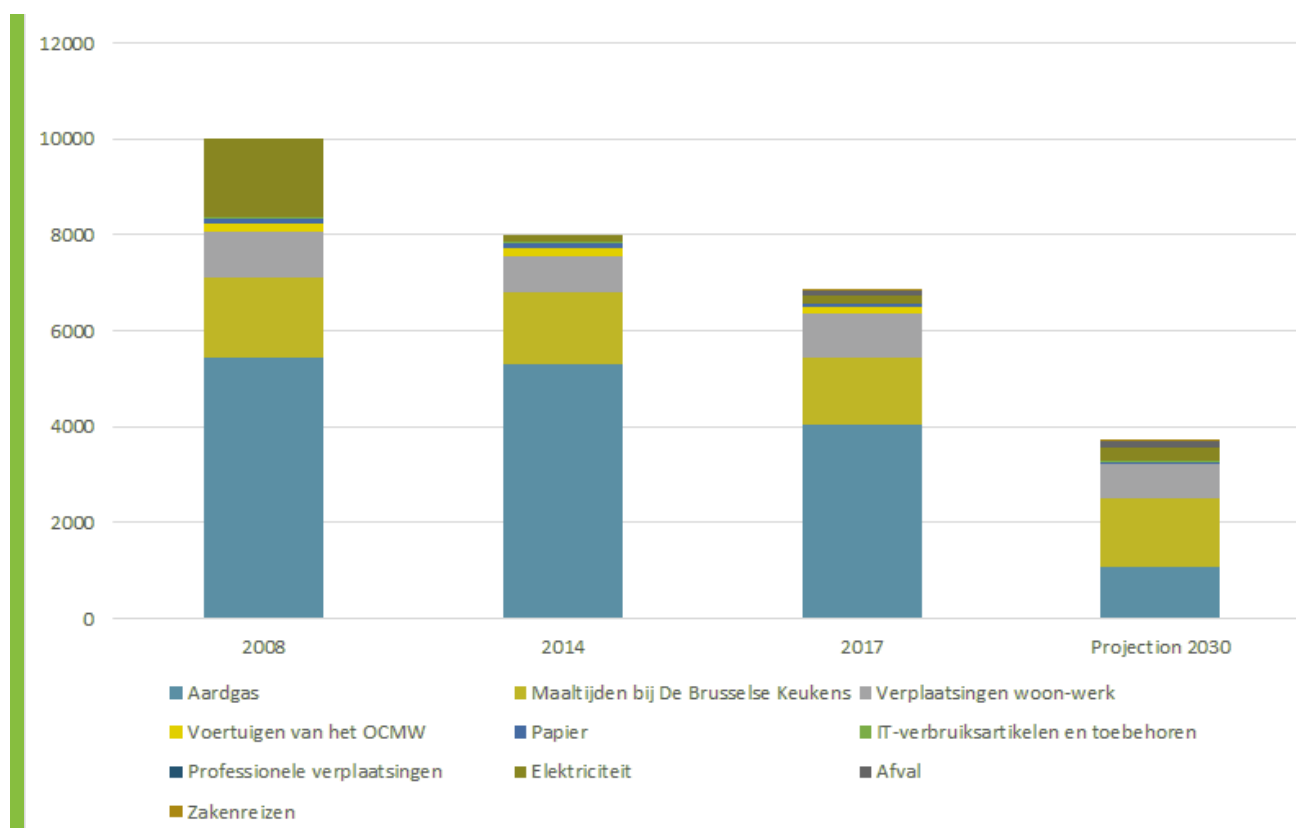
3.3 Overzicht van de cijfers voor de situatie van het OCMW

De analyse gecompileerd in dit document stoelt op een evolutieve historiek met als belangrijkste doel het bieden van een constructieve en progressieve visie en vooral het benadrukken van de interventie- evolutiecapaciteit van een administratie als de onze. Dankzij de tussenkomst van het

studiebureau CO2logic, is een voorspelling voor 2030 mogelijk, voor de perioden:

- 2008-2014
- 2014-2017
- 2017-2022

Trajecten voor de BKG-emissie van het OCMW van de Stad Brussel - in tonnen equivalent CO₂

Een uitgesproken samenhang inzake energie (aardgas) blijkt voor elke referentieperiode. Dankzij de transitie naar groene energie in 2014 verdwijnt elektriciteit uit de rode zone maar we moeten in gedachten houden dat ook “groene” energie nooit “zero uitstoot” betekent. Het grootste deel van de - om niet te zeggen de volledige - reductie van de uitstoot door gasverbruik in het patrimonium is het gevolg van de sluiting of verkoop van gebouwen en niet van de energierenovatie. Met andere woorden, wanneer ons OCMW geen werk maakt van een ambitieus renovatiebeleid, zou de toestand van ons vastgoedpark tot hoge onderhoudskosten kunnen

leiden, een problematiek van een toegenomen energiezeef en negatieve koolstofbalansresultaten.

We noteren ook de steeds terugkerende problematiek van het maaltijdenaanbod (meer bepaald in rust- en verzorgingstehuizen) die de noodzaak aangeeft van een grotere betrokkenheid van onze partner De Brusselse Keukens die zich reeds engageert voor het programma Good Food dat wordt ontwikkeld in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (BHG). De mobiliteit blijft gehandhaafd in termen van repercussie/emissie maar we kunnen zien hoe de rechtstreekse emissie eigen aan het wagenpark

tegen 2030 verdwijnt (reeds geactiveerd beleid van elektrificatie en de gewestelijke eisen om tegen 2035 in het BHG 100% over te schakelen op elektrisch rijden). We mogen evenwel niet uit het oog verliezen dat een elektrisch voertuig dan wel geen CO₂ uitstoot, maar de productie ervan doet dat wel. Het **afvalthema** ten slotte lijkt ondergeschikt maar moet in aanmerking genomen blijven worden, meer bepaald wat betreft de verwerking van het papierafval, het hergebruik van materieel en de eis voor digitalisering.

Per periode geeft dit in cijfers:

- **minder dan 63%** BKG-emissie voor de periode van 2008 tot 2030
- **minder dan 46%** BKG-emissie voor de periode van 2017 tot 2030

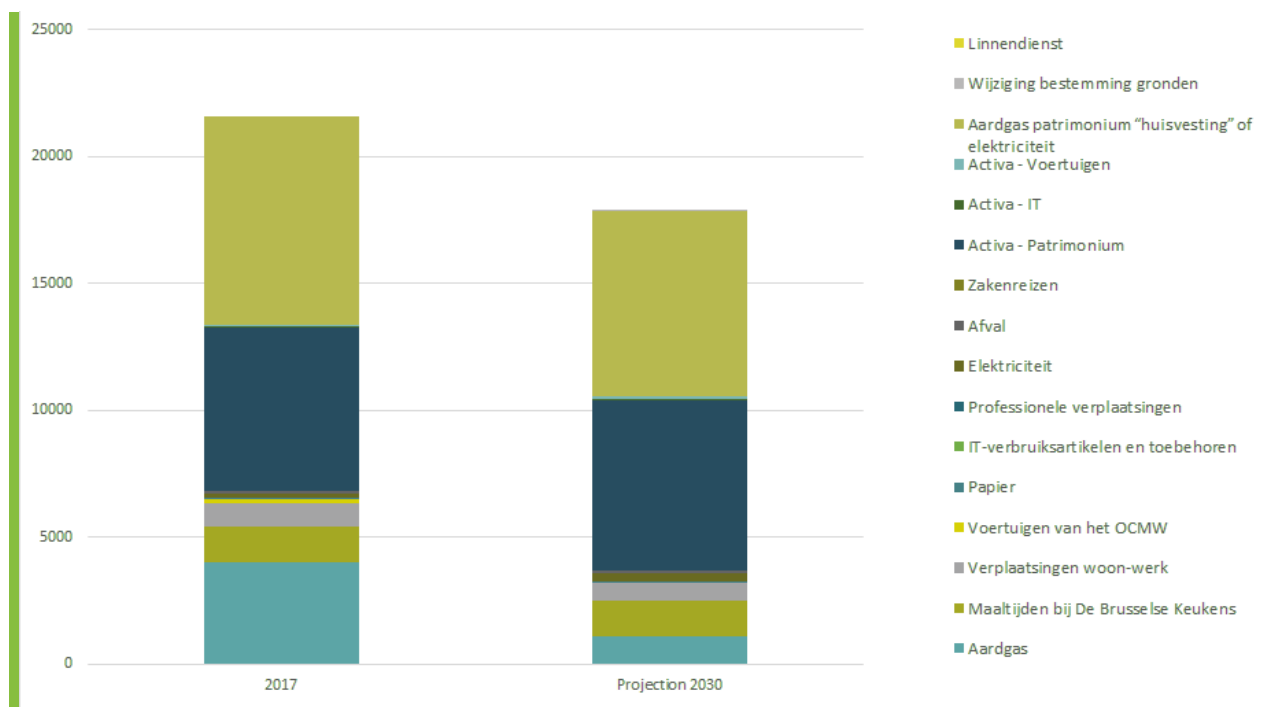
In het licht van de doelstellingen op federaal niveau op aangeven van de Europese Unie (reductie met 40% van de BKG-emissie tegen 2050) maar vooral van de aanpassingen opgelegd door het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (noodtoestand klimaat die een reductie van 55% oplegt tegen 2050), kan er worden gesteld dat de curve van vooruitgang beemoedigend is. Verder in ons document zullen we de cijfers van de laatste studiereeks van CO₂ logic in 2022 toelichten.

De reductie van de emissie in de referentieperiode 2008 ten opzichte van de referentieperiode 2017 wordt verklaard door de invoering van beperkende maatregelen die een doeltreffende activering toelieten van de doelstellingen (met name het verminderde energieverbruik, minder papierafval en geoptimaliseerd gebruik van elektronische apparatuur uitgaande van een gebruiksduur van tien jaar).

Het is essentieel om de berekening van de emissie te beschouwen als een meervoudig prisma. Bij het initiële kader aangevat met de eerste studies, moet een ruimere visie worden gevoegd die het principe van de activa omvat en meer bepaald de activa kenmerkend voor het onroerend patrimonium.

De uitbreiding van de perimeter geeft een meer genuanceerd resultaat met een reductie van 18% van de BKG-emissie tussen 2017 en 2030. Dit kan bescheiden lijken maar we moeten dit in de context plaatsten van de initiële perimeterkeuze. Zoals duidelijk zal worden in het deel gewijd aan de resultaten per actie, zijn het de projecten op het terrein en de rechtstreekse weerslag ervan die de beste resultaten opleveren inzake de koolstofuitstoot, maar we kunnen de elementen inherent aan het koolstofbalansprincipe, dus buiten het grondgebied van het OCMW, niet uitsluiten.

Trajecten voor de BKG-emissies van het OCMW van de Stad Brussel - Uitgebreide perimeter - in tonnen equivalent CO₂

4.

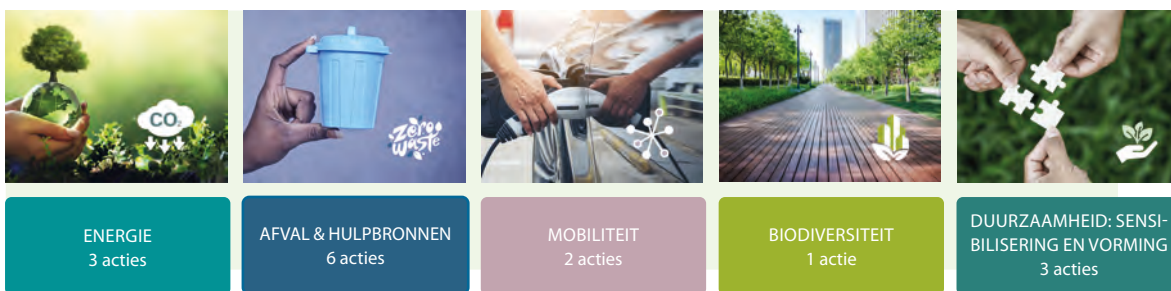
DE ACTIES

4.1 De acties van het PAEDC in hun context

In de werkgroep Klimaatplan gevormd in 2022 werd het referentiekader geïdentificeerd waarop deze initiële versie van het PAEDC van het OCMW van de Stad Brussel steunt. Het beleidsplan 2019-2024 heeft richting gegeven aan de identificatie van vijftien projecten waarover de noden en berekeningen in termen van koolstofuitstoot worden verdeeld.

De thema's die werden opgenomen in het kader van de acties van het PAEDC zijn:

- Energie
- Afval en hulpbronnen
- Mobiliteit
- Biodiversiteit
- Duurzaamheid: sensibilisering en vorming

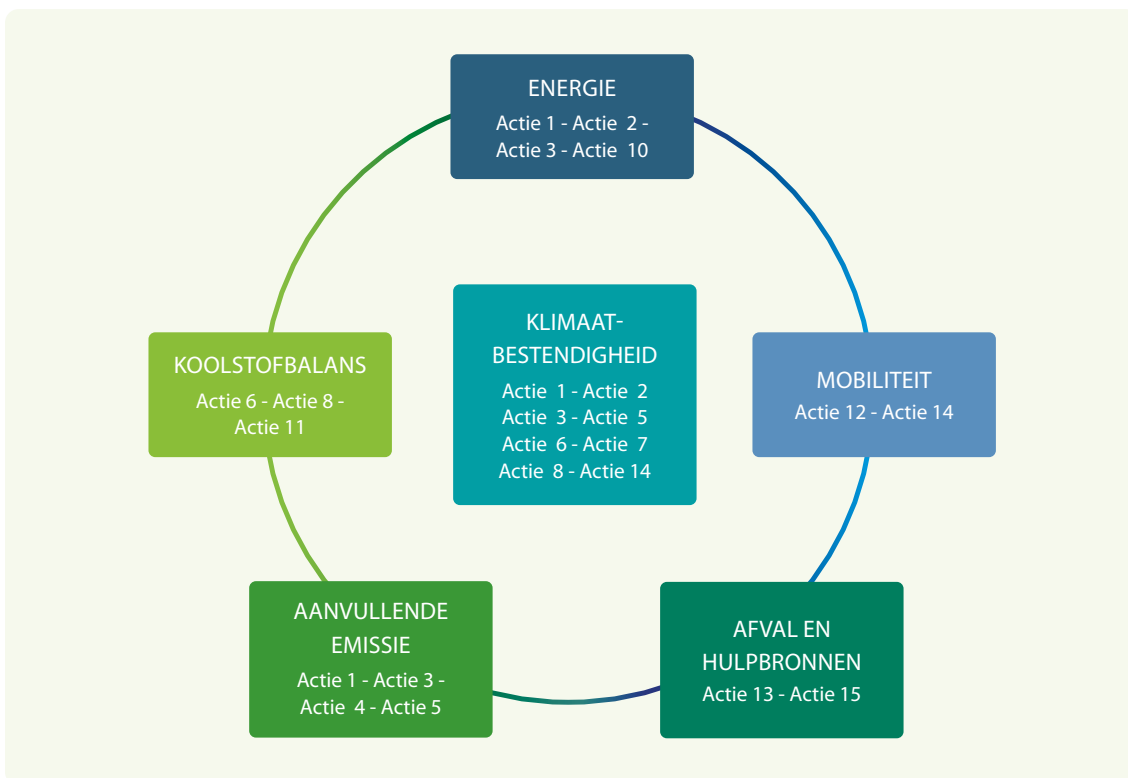

Deze grote thema's zijn de referentieluiken die wij zullen gebruiken om de acties en hun staat van voortgang in ons plan toe te lichten.

Het is evenwel van belang om te specificeren dat deze classificatie steunt op de praktische noodzaak om alle acties voor te stellen in functie van het specifieke kader op het terrein en hun inhe-

rente gegevens (referentiedoelstellingen, strategische uitdagingen, indicatoren) zonder risico op overlapping en bijgevolg problemen bij het aflezen van de resultaten.

Gelet op de eisen per uitstootpost, worden de acties verdeeld volgens het hiernavolgende plan:

Hieronder een toegelicht voorbeeld: **actie 3** met betrekking tot passieve renovatie en constructie komt voor in **drie perimeters**:

- binnen de initiële perimeter van het OCMW (zijn vastgoed en rechtstreekse interventies), met name de uitstootpost ENERGIE;
- als aanvullende emissie want deze actie streeft naar de vermindering van de onrechtstreekse emissie (buiten het domein van het OCMW, ten gunste van de bewoners van woningen bijvoorbeeld) waarbij een bijkomende emissie wordt veroorzaakt (gekoppeld aan het bouwproces);
- inzake klimaatbestendigheid aangezien de fotovoltaïsche installaties die deze actie voorziet, de energiezuikerheid verzekeren.

Wat het **cijferoverzicht** betreft, zijn dit de resultaten op basis van de voornoemde referentiëring (voor de periode 2018-2022):

- **ENERGIE: 61%** emissie
- **MOBILITEIT: 15%** emissie
- **AFVAL EN HULPBRONNEN: 3%** emissie

De aanvullende emissie, de koolstofbalans en de klimaatbestendigheid zijn referentieposten die buiten het initiële kader van het OCMW vallen en dus niet kunnen becijferd worden als rechtstreekse koolstofuitstoot. Dit element weerspiegelt de analyse in de uitgebreide perimeter die we in de inleiding hebben geïntroduceerd.

Klimaatbestendigheid: wat?

Dit begrip verwijst naar de capaciteit om zich aan te passen en aangepaste interventiewijzen te ontwikkelen in een situatie van klimaatverandering. Wat betreft ons OCMW, dit zijn de gevaarsituaties en de acties van het PAEDC waaraan ze zijn gekoppeld:

OVERVERHITTING VAN GEBOUWEN	GEVOLGEN VAN OVERSTROMINGEN	ENERGIEZEKERHEID	VOEDSELZEKERHEID
ACTIE 1: over een energiezuinig patrimonium beschikken ACTIE 3: duurzaam bouwen en renoveren ACTIE 6: begeleiding voor een REG ACTIE 14: telewerken	ACTIE 1: over een energiezuinig patrimonium beschikken ACTIE 5: vergroenen van het OCMW-patrimonium	ACTIE 1: over een energiezuinig patrimonium beschikken ACTIE 2: energie opwekken ACTIE 3: duurzaam bouwen en renoveren	ACTIE 7: stedelijke moestuin ACTIE 8: voedselhulp

4.2 Kadermodel compilatie van de acties

In het licht van de gebleken noodzaak om af te stemmen op het model van de Stad, hebben wij ervoor gekozen om alle elementen van dit kaderdocument te gebruiken met het oog op een homogeen en volledig resultaat, aansluitend bij de synergetische visies van het OCMW van de Stad Brussel en de Stad Brussel.

Elke actie wordt dus toegelicht volgens dit model.

Wij opteerden voor de volgende indeling:

POST ENERGIE

Actie 1: Over een energiezuinig patrimonium beschikken

Actie 2: Energie opwekken

Actie 3: Duurzaam bouwen en renoveren

POST AFVAL EN HULPBRONNEN

Actie 4: Maaltijden op aanvraag

Actie 8: Voedselhulp

Actie 9: Afvalvermindering in Linnendienst

Actie 11: CYCLUP Elektro

Actie 13: Duurzaam aankopen

Actie 15: Digitalisering en vermindering papierafval

POST MOBILITEIT

Actie 12: Mobiliteit in de onderneming

Actie 14: Telewerk

POST BIODIVERSITEIT

Actie 5: Vergroenen van het OCMW-patrimonium

POST DUURZAAMHEID: SENSIBILISERING EN VORMING

Actie 6: De OCMW-begunstigden begeleiden in een Rationeel Energiegebruik (REG)

Actie 10: Informeren en sensibiliseren van de OCMW-werknemers inzake een rationeel gebruik van de middelen

Actie 7 : Stedelijke moestuin

Er dient in aanmerking te worden genomen dat het OCMW van de Stad Brussel een reeks bijkomende acties heeft ondernomen die opgenomen werden als bijlage bij voorliggend document. Deze hoofdtekst beperkt zich tot de 15 acties waarvoor een koolstofbalans werd gerealiseerd.

4.3 Nota met betrekking tot de mitigatie en adaptatie

4.3.1 Mitigatie

De mitigatie van de klimaatverandering of de "verzachting" van de klimaatopwarming groepeerde de acties die bedoeld zijn om de omvang van de door de mens veroorzaakte wereldwijde opwarming te beperken door de vermindering van de BKG-uitstoot of de ondergrondse opslag van koolstofdioxide.

ADEME geeft de volgende definitie: "Een activiteit draagt bij tot de mitigatie van de klimaatverandering wanneer zij bijdraagt tot de stabilisering

van de concentratie van broeikasgassen (BKG) in de atmosfeer op een niveau dat elke gevaarlijke antropische verstoring van het klimaatsysteem verhindert."

Dit principe is bijgevolg van toepassing op elke actie of elk project met een gunstig effect op vlak van koolstofuitstoot dankzij het verminderende effect op het milieu. Een Actieplan voor het Klimaat wordt bij voorkeur dan ook verankerd in een stevige dynamiek van mitigatie.

4.3.2 Adaptatie

In de brede zin en voor de GIEC, staat de adaptatie van de klimaatverandering voor "de aanpassing aan het huidige of toekomstige klimaat evenals aan de gevolgen ervan. Het betreft zowel het reduceren van de nadelige gevolgen van de klimaatverandering als het benutten van de gunstige effecten."

Kortom, het principe van de adaptatie omvat alle strategieën die als doel hebben de kwetsbaarheid

van de natuurlijke en menselijke systemen voor de negatieve effecten van de klimaatverandering te reduceren.

De adaptatie speelt op verschillende niveaus, zowel op individueel vlak (aanpassing van gewoonten en gedragingen) als op collectief vlak (acties ondernomen binnen een sociale structuur, zoals bijvoorbeeld een administratie).

5.

ANALYSE VAN DE ACTIES
VAN HET PAEDC

5.1 Post energie

5.1.1 Inleiding

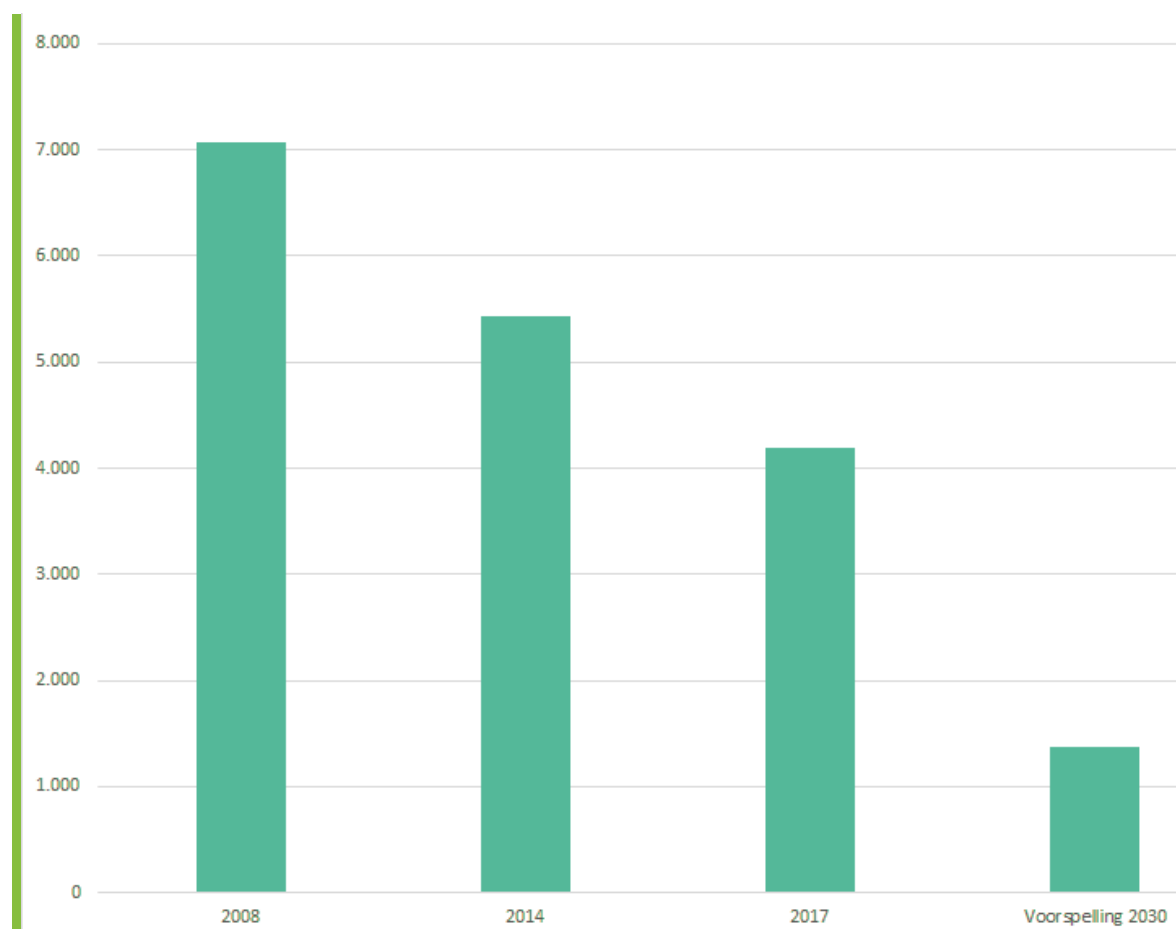
In 2016 heeft de Brusselse regering, in het kader van de internationale verbintenissen met name de Europese doelstellingen voor 2030 inzake klimaat en energie, het Gewestelijk Licht-Klimaat-Energieplan goedgekeurd, met als doel om de broeikasgassen met 30% te verminderen tegen 2025 (ten opzichte van de gegevens van 1990) en om de productie van hernieuwbare energie bijna te verdubbelen.

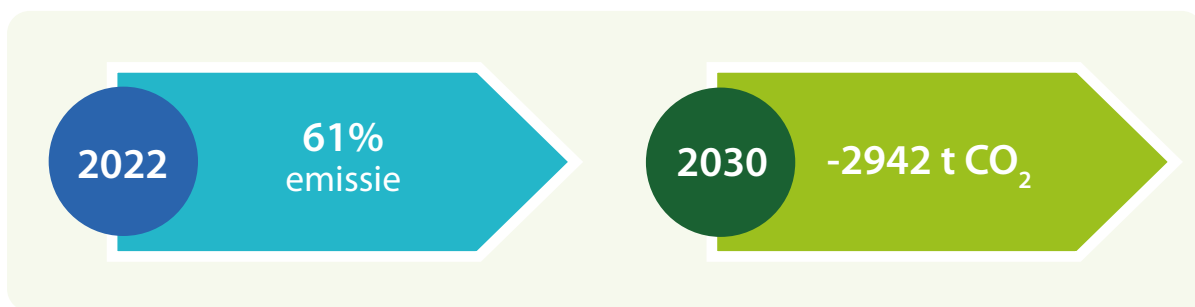
Sindsdien werden steeds ambitieuzere verbintenissen aangegaan, met als nieuwe doelstelling een vermindering met 55% van de uitstoot (t.o.v. 1990) tegen 2030. In het licht van de klimaatcrisis heeft de Brusselse regering zich ertoe geëngageerd om Brussel om te vormen tot een lage emissie-zone tegen 2050 waarbij de overheidsinstellingen een

voorbeeldfunctie te vervullen hebben en tegen 2040 CO₂-neutraliteit dienen te bereiken.

Het OCMW van Brussel is eigenaar en beheerder van een uitgebreid privé-patrimonium dat voor verschillende doeleinden wordt ingezet: naast het openbaar patrimonium dat zijn administratie huisvest, zijn sociale antennes, zijn diensten voor bijstand aan personen en zijn 5 rust- en verzorgingstehuizen bezit het OCMW eveneens een uitgebreid privé-patrimonium dat wordt verhuurd en ruim handelsruimten telt. Het vooropgestelde doel is dus aanzienlijk maar het OCMW acht het noodzakelijk om deze uitdaging aan te gaan en aldus zijn patrimonium af te stemmen op zijn missies.

Uitstoot broeikasgassen van het OCMW van Brussel - Energie - in tonnen equivalent CO₂

5.1.2 De acties van de post Energie

Actie 1 – Over een energiezuinig patrimonium beschikken

Zich ertoe verbinden om het energie- en waterverbruik in de gebouwen van het OCMW te verminderen

Om een energiezuinig patrimonium te bekomen moet het OCMW van de Stad Brussel overgaan tot grondigere energetische renovaties. Het betreft het volledige OCMW-patrimonium: de administratieve gebouwen, de rusthuizen, antennes, woningen, enz. De energievoorzieningen in het rusthuis Huis Vesale werden reeds grondig gerenoveerd. Andere projecten worden momenteel bestudeerd zoals bijvoorbeeld de Residentie Sint-Geertruide, de antenne Bollen, de antenne Wimpelberg, Mado en de CYCLUP Schrijnwerkerij.

Sinds 2019 beschikt het OCMW van de Stad Brussel over een PLAGE-programma. Dit programma is bedoeld om de energieprestaties van het patrimonium, m.u.v. van de woningen, te verbeteren. Het doel bestaat erin om tegen 2040 een ambitieuze energetische renovatie te hebben doorgevoerd in het volledige patrimonium.

Wat de woningen betreft, heeft het Renolution beleid tot doel om tegen 2050 een gemiddeld energieprestatieniveau te bereiken van 100 kWh/m²/jaar voor alle Brusselse woningen.

Voeg hierbij de sensibiliseringsprogramma's van de gebruikers van onze gebouwen, te beginnen met de overheidsgebouwen.

Een ambitieuze actie die zich resoluut richt naar een veralgemeende dynamiek op alle niveaus van het OCMW.

Om een doeltreffend renovatiebeleid van het patrimonium van het OCMW van de Stad Brussel te verzekeren, moeten **de aanbevelingen van het Energie Pack** worden gevolgd, meer bepaald:

- de energetische diagnose;
- een aangepaste en goed gefaseerde renovatie;
- sensibilisering en acties gericht op de gedragingen van de energieverbruikers.

De energiecrisis die in 2022 de kop opstak heeft deze nood aan sensibilisering versneld want er werd een werkgroep samengesteld binnen de cellen Klimaatplan, Coördinatie Energie en Communicatie om samen een programma te ontwikkelen dat begeleiding biedt met het oog op energiezuinigheid, bestemd voor het OCMW-personeel. Er werden een twintigtal workshops georganiseerd en meer dan 250 personen werden in de herfst van 2022-2023 begeleid op vlak van goede energiepraktijken in gebouwen.

Op dit moment wordt een **studie gerealiseerd van een dertigtal privé en openbare gebouwen** met het oog op een prioritaire tussenkomst op vlak van renovatie en energieoptimalisering.

Privégebouwen

1. Energiestudie Borgval 2, 1000 Brussel

2. Energiestudie Heizelstraat 3, 1000 Brussel
3. Energiestudie Houthulstbosstraat 10, 1000 Brussel
4. Energiestudie E. Bockstaellaan 360D, 1020 Brussel
5. Energiestudie Antoine Dansaertstraat 100, 1000 Brussel
6. Energiestudie Strijderssquare 17, 1020 Brussel
7. Energiestudie Lokvogelstraat 7-9-11-13-15, 1020 Brussel
8. Energiestudie Ophem 65, 1000 Brussel
9. Energiestudie Universiteitslaan 29, 1050 Elsene
10. Energiestudie Locquenghienstraat 4, 1000 Brussel
11. Energiestudie Hoogstraat 309-311, 1000 Brussel
12. Energiestudie Spiegelstraat 9 – Leerlooierstraat, 54-56, 1000 Brussel
13. Energiestudie Lemonnierlaan 76-78, 1000 Brussel
14. Energiestudie E. Bockstaellaan 307, 1020 Brussel
15. Energiestudie Oude Graanmarkt 20, 1000 Brussel
16. Energiestudie Vossenplein 5, 1000 Brussel
17. Energiestudie Vossenplein 6- 7, 1000 Brussel
7. Energiestudie Artoisstraat 4, 1000 Brussel
8. Energiestudie Hoogstraat 279, 1000 Brussel
9. Energiestudie Groenweg, 1120 Brussel
10. Energiestudie hoek Begijnhofstraat 5 en Fermerijstraat 4, 1000 Brussel
11. Energiestudie Paviljoen 4 Pacheco-Instituut, Grootgodhuisstraat 4, 1000 Brussel
12. Energiestudie Waterloolaan 104, 1000 Brussel
13. Energiestudie Spiegelstraat 7, 1000 Brussel
14. Energiestudie Antwerpsesteenweg 35 1000 Brussel
15. Energiestudie Stefaniastraat 27, 1020 Brussel
16. Energiestudie hoek Dam 2-16 en Bodeghemstraat 1-15, 1000 BBussel
17. Energiestudie Grootgodshuisstraat 12,1000 Brussel
18. Energiestudie Hulderghemlaan 9, 1020 Brussel

Openbare gebouwen:

1. Energiestudie Medorstraat 66, 1020 Brussel
2. Energiestudie Hoogstraat 170 (ND des Grâces), 1000 Brussel
3. Energiestudie Hoogstraat 290, 1000 Brussel
4. Energiestudie Abrikozeboomstraat 7, 1000 Brussel
5. Energiestudie Van Campenhoutstraat 16, 1000 Brussel
6. Energiestudie Moorsledestraat 56, 1020 Brussel

WAARVOOR STAAT REG?

REG staat voor "Rationeel Energiegebruik". Deze benaming houdt een ecologisch verantwoord energiegebruik door middel van:

- **zuinigheid:** slechts de energie verbruiken die je nodig hebt, door lichten en computers te doven als je ze niet gebruikt of door de thermostaat enkele graden lager te zetten;
- **efficiency:** de benodigde hoeveelheid energie verminderen door beter te isoleren en toestellen te kopen met een hoge energieprestatie;
- **hernieuwbare energie:** de voorrang geven aan hernieuwbare energie voor je verbruik.

WAARVOOR STAAT PLAGÉ?

PLAGE staat voor Plan voor Lokale Actie voor het Gebruik van Energie. Uitgaande van een energiekadaster van onze gebouwen, wordt een actieprogramma gedefinieerd om in de drie komende jaren een cijferdoel te bereiken inzake energieverbruik. Door deze daling kunnen we de kostenstijging beperken en onze energiefactuur verminderen én onze koolstofbalans verbeteren.

WAARVOOR STAAT RENOCCLICK?

Het OCMW van de Stad Brussel neemt ook deel aan het RenoClick programma. Dat is een compleet programma voor een duurzame energetische renovatie bestemd voor de Brusselse overheidsdiensten. De overheidsdiensten worden begeleid in de renovatie van hun gebouwen met het oog op een lager energieverbruik. Niet alleen het comfort wordt verbeterd, maar de kosten worden ook gedrukt, wat alle Brusselaars ten goede komt.

CEL ENERGIECOÖRDINATIE / J. BOUDART

SD 3 Duurzame ontwikkeling
OD 3.2 Energie en Water

Een exemplarisch energiebeleid en beheer van gebouwen

Voorwaarden om te slagen en risico's
Uitvoering van renovaties (ritme)

Mitigatie: - 2942 T eCO₂ tegen 2030

Uitvoeringsindicatoren

Betreffende oppervlakken of % gerenoveerd patrimonium

Resultaatsindicatoren

Energieverbruik per energetische vector

Horizon / barema: 2019-2040 Oranje, in ontwikkeling

Actie 2 – Energie opwekken

Opwekken van hernieuwbare energie om de lokale bevoorrading te ontwikkelen

De productie van hernieuwbare energie aan de hand van fotovoltaïsche installaties, meer bepaald in het kader van het Solarclick programma. Het OCMW trad toe tot de kaderovereenkomst SolarClick II bij Sibelga. In het kader van deze opdracht worden isolatiewerken uitgevoerd van de dakbedekkingen voorafgaand aan de plaatsing van zonnepanelen. Op die manier kan het OCMW sneller overgaan tot dakrenovaties en de plaatsing van zonnepanelen daar waar dit interessant blijkt uit berekeningen. Aan de hand van een zonnestudie konden reeds een aantal gebouwen worden uitgepikt. Op termijn zullen alle openbare en woongebouwen worden bestudeerd.

Op termijn zullen alle daken van het OCMW-patrimonium die een interessant potentieel hebben uitgerust worden met fotovoltaïsche installaties.

Dit is reeds gebeurd op de Residentie De Wilde Rozen, de site van de Linnendienst in Anderlecht en op het dak van de CYCLUP Schrijnwerkerij. Er staan reeds installaties gepland voor het gebouw van de algemene administratie (Hoogstraat 298 a) en op ons gebouw in de Abrikozeboomstraat 7. Er lopen momenteel ook studies voor installaties op de daken van meerdere sociale antennes en rusthuizen.

WAARVOOR STAAT SOLARCLICK?

SolarClick is een steunprogramma van de overheidsdiensten inzake de installatie van zonnepanelen, ingevoerd door de Brusselse regering. Via deze technische begeleiding bevordert SolarClick de ontwikkeling van hernieuwbare energie op het Brusselse grondgebied en de vermindering van de broeikasgassen. Leefmilieu Brussel en Sibelga slaan hiervoor de handen in elkaar. Sibelga is de eerste contactpersoon van de overheidsdiensten, van de identificatie van het potentieel tot de uitvoering van de installaties.

WAARVOOR STAAT EEN ENERGIE-GEMEENSCHAP?

Een energiegemeenschap laat toe om de lokaal opgewekte hernieuwbare energie gemeenschappelijk te gebruiken door de overtollige elektriciteit te delen. Concreet houdt dit in dat, wanneer we méér elektriciteit produceren dan we verbruiken, het OCMW die kan verkopen aan de buurtbewoners in plaats van het op het net te zetten. De verkoopprijs is beduidend lager dan de prijzen die de klassieke leveranciers hanteren, want er wordt geen btw aangerekend, noch netgebruikskosten. Dit levert ons allen een grotere energie-autonomie op en we dragen bij tot de energietransitie die plaatsvindt in de Stad Brussel.

CEL ENERGIECOÖRDINATIE / J. BOUDART

SD 3 Duurzame ontwikkeling
OD 3.2 Energie en Water

Een exemplarisch energiebeleid en beheer van gebouwen

Voorwaarden om te slagen en risico's
Handhaving van het SolarClick

Mitigatie: berekening mogelijk in 2023

Uitvoeringsindicatoren

M² zonnepanelen

Resultaatsindicatoren

Totale jaarlijkse productie (kWh/jaar)

Horizon / barema: 2019-2040 Oranje, in ontwikkeling

Actie 3 – Duurzaam bouwen en renoveren

Overgaan tot de passieve renovatie en bouw in het kader van het Plan voor 750 woningen

Het Plan voor 750 woningen is een project in samenwerking met de Stad Brussel voor de duurzame bouw en renovatie van gebouwen met het oog op de oprichting van nieuwe woningen. Het lijkt dat door het OCMW wordt gedragen omvat ongeveer 290 wooneenheden, op basis van de geïdentificeerde beschikbare grond.

De beoogde begunstigen zijn:

- daklozen;
- vrouwen en gezinnen;
- bejaarden;
- studenten;
- personen met beperkte mobiliteit;
- Brusselse gezinnen.

Alle nieuwbouw is minstens passiefbouw en zelfs energieneutraal. Bijzondere aandacht gaat uit naar de materiaalkeuze en het afvalbeheer. Naast het ecologische aspect, hebben deze maatregelen

voor het OCMW ook een sociale dimensie in die zin dat ze een directe impact zullen hebben op de energierekeningen die doorwegen op het huishoudelijk budget.

Voor zijn renovatie- en nieuwbouwprojecten heeft het OCMW zich ertoe verbonden om de voorgeschreven niveaus in zijn kwaliteitscharter te respecteren:

- De nieuwe gebouwen beantwoorden aan de bouwcriteria van de zogeheten "passieve" gebouwen. Deze standaard wordt bepaald aan de hand van de PHPP-software volgens de eisen van het Best;
- De energiestatistiek van de gerenoveerde gebouwen zijn zo hoog mogelijk in functie van het bestaande gebouw en de economische haalbaarheid van de te nemen maatregelen. De certificering voor passieve renovatie wordt bepaald in functie van de kenmerken van elk project. In geval het technisch onmogelijk is om dit label te halen, dient een rechtvaardiging te worden voorgelegd en beoordeeld.

Het OCMW van de Stad Brussel heeft zich geëngageerd voor zestien projecten op het grondgebied van 1000 Brussel, Laken, Neder-over-Heembeek en Haren op basis van uitwisseling van grond, aankopen en renovaties. Het zijn acht sites voor uiteenlopende interventies, steeds in het licht van de ambitie om het programma te laten primeren boven de conjunctuur van de site.

Uitvoeringsindicatoren

Bebouwd oppervlak

Resultaatsindicatoren

Energieverbruik van de gebouwen per energetische vector

DEPARTEMENT WERKEN / D. CHRISTOPHE

SDI Emancipatie en globale aanpak

ODI.3 Emancipatie via huisvesting

Een exemplarisch energiebeleid en beheer van gebouwen

Voorwaarden om te slagen en risico's

Uitgestelde bouwplaatsen

Adaptatie et mitigatie maar aanvullende emissie

Horizon / barema: 2026-2030

Rood, te activeren

5.2 Post afval en hulpmiddelen

5.2.1 Inleiding

Sinds dertig jaar worden steeds meer inspanningen geleverd binnen het grondgebied Brussel inzake het beheer van de middelen en het afval. Een reeks plannen zag het daglicht, meer bepaald op vlak van selectieve ophaling, preventie, digitalisering en hergebruik, recyclage en opwaardering. Sinds 2018 **beoogt het Hulpbronnen- en Afvalbeheerplan (HABP) meerdere doelstellingen:**

- een grotere duurzaamheid en circulariteit;
- het behoud en de valorisatie van de materie;
- een toegenomen aanmoediging van de economische sector binnen de circulaire dynamiek.

Als Brusselse overheidsinstelling wil het OCMW van de Stad Brussel een voorbeeldfunctie vervullen ter zake. De uitdaging om afval te verminderen is veelvoudig en uiteenlopend om:

- te anticiperen op de vermindering van de voortgebrachte afvalmassa,
- gebruik en praktijken anders te bekijken.

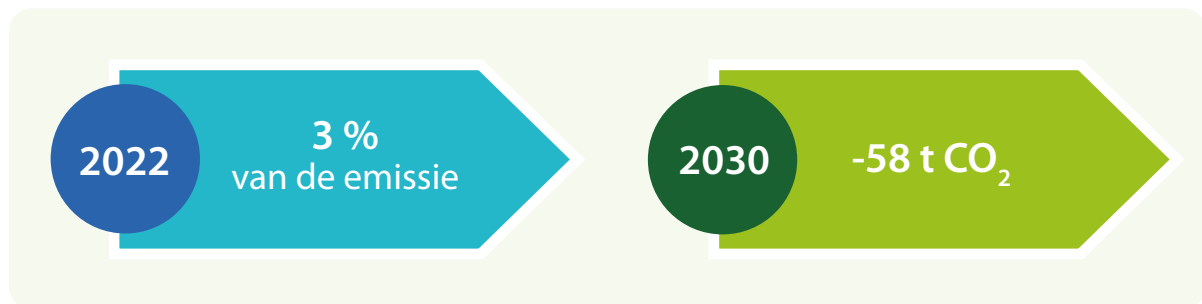
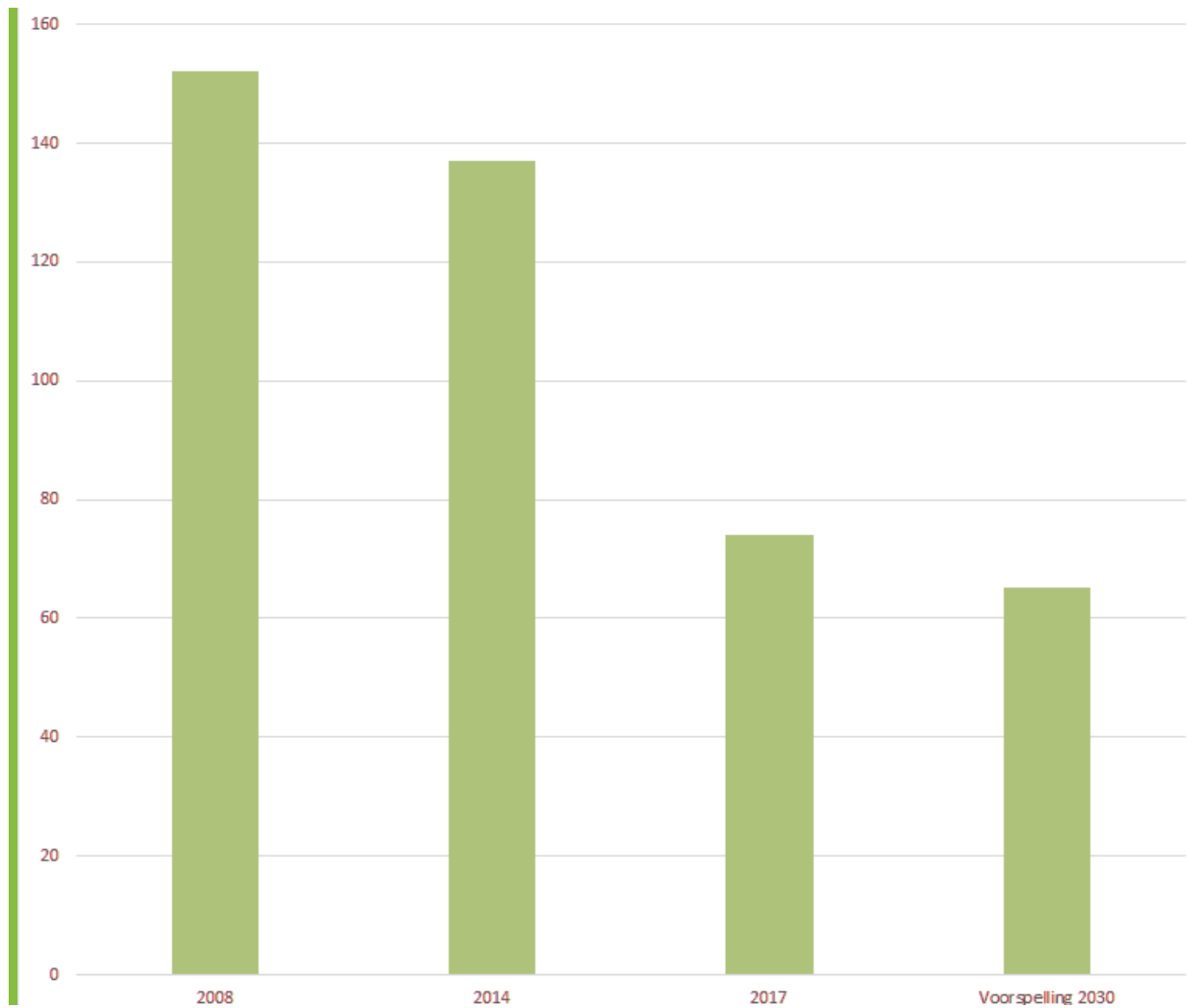
De dynamiek van de sociale actie die het DNA vormt van het OCMW, moet ook zo goed mogelijk worden verwerkt in deze tussenkomst die ook inhoudt dat onze werknemers en begunstigen worden geïnformeerd en gesensibiliseerd.

Het Beleidsplan dat door het OCMW van de Stad Brussel is ontwikkeld, heeft meerdere acties belicht in het kader van het hulpbronnen- en afvalthema, die hier in het Klimaatplan zijn opgenomen. **De uitdagingen zijn gerelateerd aan de domeinen van:**

- duurzame en doordachte voedingswaren, toegang tot kwalitatieve voeding voor iedereen;
- de valorisatie van producten die anders bij het afval zouden belanden;
- de vermindering van plastic afval;
- duurzame aankopen;
- de digitalisering van gegevens en dus de vermindering van het papierafval bij de administratie.

Uitstoot broeikasgassen van het OCMW van de Stad Brussel - Afval en hulpbronnen - in tonnen equivalent CO₂

5.2.2 De acties van de post afval en hulpbronnen

Actie 4 – Maaltijden op aanvraag

Ontwikkeling van een nieuw systeem van maaltijden in bulk in de rust- en verzorgingstehuizen (RVT)

Het OCMW van de Stad Brussel wil een nieuw maaltijd aanbod ontwikkelen voor zijn rust- en verzorgingstehuizen, gericht op een grotere

gebruiksvriendelijkheid en minder verspilling. Deze verandering waarbij de geur, smaak, bereiding en kwaliteit van het eet-moment centraal komen te staan, gaat gepaard met een hele reeks andere voordelen die reeds zijn gebleken in het kader van de oprichting van Huis Vesale in 2017.

Het project steunt op verschillende dimensies :

- Het herdefiniëren van het maaltijdenaanbod naar meer maaltijden in bulk;
- Een betere selectie van producten waarbij de nadruk ligt op de voedingskwaliteit;
- De perfecte integratie van de maaltijden in het leefproject.

Het technische luik van het project heeft als doel het renoveren en aanpassen van de kookinstallaties om de bulkmaaltijden terug te kunnen opwarmen. De gewijzigde verpakkingswijze van de maaltijden brengt ook verschillende wijzigingen te weeg op ecologisch vlak:

- minder energiekosten want bij bulkmaaltijden moeten twee gerechten voor één bewoner niet tegelijkertijd worden opgewarmd en gekoeld;
- minder afval want de portionering gebeurt ter plaatse en niet op voorhand, wat minder plastic individuele verpakkingen vereist. Individuele

porties, soepbekers met dekseltje, individuele verpakkingen, wegwerpbestek en hun plastic verpakkingen verdwijnen uit het aanbod;

- minder voedingsresten want iedereen bedient zich zoals hij dat zelf wil;
- minder CO₂-uitstoot door verplaatsingen want de maaltijdbedeling in bulk en niet langer in voor-geportioneerde maaltijdplateaus brengt het aantal trajecten van drie per dag naar één.

Dit initiatief voor bulkmaaltijden dat werd ingevoerd in Huis Vesale, vindt nu geleidelijk aan uitbreiding naar andere rust- en verzorgingstehuizen zoals:

- Huis Heizel in Laken;
- Ter Ursulinen in de Kapelwijk;
- Residentie Sint-Geertruide in de Marollen;
- Residentie De Wilde Rozen in Neder-over-Heembeek.

Het is een uitdaging van formaat en er wordt continu nagedacht hoe een beleid van vermindering van voedselafval kan worden afgestemd op de noden en specifieke kenmerken van de bewoners van de residenties.

**DEPARTEMENT WERKEN EN DEPARTEMENT
INSTELLINGEN EN MEDISCHE ZORGEN (DIMZ)
D. CHRISTOPHE EN R. KREMER**

- SD1** Emancipatie en globale aanpak
OD15 De specifieke doelgroepen op een aangepaste wijze begeleiden

Een zero waste territorium en een circulair beheer van de middelen

Voorwaarden om te slagen en risico's
Instemming van de betrokken partijen

Mitigatie: -117 T eCO₂ tegen 2030

Uitvoeringsindicatoren

- Aandeel rusthuizen dat deze acties heeft ingevoerd

Resultaatsindicatoren

- Gewicht van de vermeden wegwerpproducten
- Gewicht voedselafval
- Aantal maaltijden-transporten
- Aantal consumpties gekoppeld aan maaltijdkarren met dubbel thermisch compartiment

Horizon / barema: 2019-2026 Oranje, in ontwikkeling

Actie 8 – Voedselhulp

Ontwikkelen DREAM-project: strijd tegen verspilling en voedselongelijkheid / Good Food for All

Voedselhulp kent een constante stijging en in Brussel leven ruim 55.000 personen in armoede. Deze hulp wordt gedragen door verenigingen en OCMW's die voedselpakketten verdelen, maaltijden bezorgen of sociale kruideniers uitbaten. Ondanks de permanente toename van de vraag van mensen in moeilijkheden, kent de voedselhulp een beslissende wending met het einde van het PEAD (Europees Plan voor hulp aan de allerarmsten). Deze beslissing heeft ernstige gevolgen voor de sector maar is ook een gelegenheid om de bevoorradingsbronnen te herbekijken alsook de kwaliteit van het verdeelde voedsel.

Het project DREAM (Distributie en Recuperatie van Etenswaaren in Mabru) heeft als doel:

- de strijd tegen voedselverspiling;
- voedselhulp bestaande uit verse producten, voor een kwetsbaar publiek;
- in een dynamiek van sociaal-professionele inschakeling;
- de vermindering van het afvalvolume veroorzaakt door onverkochte producten.

De duurzame dimensie van de actie speelt op verschillende niveaus:

Uitvoeringsindicatoren

- T onverkochte producten per jaar

Resultaatsindicatoren

- T vermeden CO₂ per jaar

- **milieu:** strijd tegen voedselverspiling met het oog op het verminderen van het afvalvolume van onverkochte voedingswaren ten gunste van de collectiviteit ;
- **economie:** creëren van jobs en verminderen van de kost voor het verwijderen van afval, ten gunste van verkopers en de collectiviteit;
- **sociaal:** verbeteren van de voeding van een sociaaleconomisch kwetsbaar publiek en sociale opwaardering van onverkochte producten. Kwetsbare personen in contact brengen met hulpverenigingen wat zowel de gebruikers van deze verenigingen als de instellingen actief binnen het domein van de voedselhulp ten goede komt.

Om de voedselhulp en de strijd tegen verspilling op elkaar af te stemmen, hebben heel wat Brusselse instellingen (OCMW van de Stad Brussel, Restos du Coeur, Leefmilieu Brussel, Federatie van de maatschappelijke diensten) de handen in elkaar geslagen rond het thema van gebruik van onverkochte goederen binnen de volledige voedingsketen. De recuperatie van onverkochte producten gebeurt op de site van Mabru, in de context van de vroegmarkt

De aldus gerecupereerde producten worden vervolgens opnieuw uitgedeeld via de partnerorganisaties binnen de sector van de voedselhulp.

DEPARTEMENT SOCIALE EN DUURZAME ECONOMIE / E. JAIME TORNIN

SD 3 Duurzame ontwikkeling
OD 3.3 Landbouw en duurzame voedingswaren

Een zero waste territorium en een circulair beheer van de middelen

Voorwaarden om te slagen en risico's

Handhaving financieringen + daling van recupereerbare producten in een context van de zuinigheid van de distributeurs (minder onverkochte producten)

Mitigatie: 5753 T eCO₂ tegen 2030

Horizon / barema: 2017-2030 donkergroen, goed geactiveerd

Actie 9 – Minder plastic afval bij de Linnendienst

Invoeren van een beleid om het plastic afval bij de Linnendienst te verminderen

Als partner van een groot aantal openbare en privé organisaties in het hele Brusselse grondgebied, staat de Linnendienst voor een grote uitdaging: de transitie naar een grotere duurzaamheid en minder plastic afval. Gezien de strenge sanitaire eisen van enkele van hun jarenlange partners zoals het Sint-Pieterziekenhuis en het Bordet Instituut, moet de Linnendienst dit op een innoverende wijze aanpakken. Er wordt momenteel over nagedacht welke middelen kunnen worden overwogen en vervolgens ingezet om de hoeveelheid plastic verpakking voor het verwerkte linnen te verminderen.

De Linnendienst heeft een milieubeleid ontwikkeld waarbij zij er zich toe verbindt om:

- te kiezen voor uitrustingen die middelenbesparend zijn;
- alle verlichting te vervangen door LED-verlichting (project dat in 2019 reeds werd volbracht voor het volledige productie-gedeelte, in het kader van het REG-beleid dat door het Gewest werd ingevoerd);
- een beleid in te voeren waarbij afval wordt gesorteerd en afgevoerd en om een beroep te doen op gecertificeerde recyclebedrijven;

- gebruik te maken van gecertificeerde wasproducten conform de Europese normen, met ecolabel;
- het afvalwater laten controleren door een erkend laboratorium onder toezicht van Leefmilieu Brussel.

De Linnendienst verbindt zich ertoe om na te denken over een constante verbetering van zijn verpakkingen en doet dit op twee mogelijke manieren:

- een drastische vermindering van het plastic afval op de linnenkarren die worden geleverd op de sites;
- het vervangen van het plastic door herbruikbare linnen zakken wanneer de sanitaire situatie dit toelaat.

In samenspraak met de hygiëneverantwoordelijken van de verschillende partnerstructuren bestudeert de directie van de Linnendienst continu de mogelijkheden om tot duurzame oplossingen te komen afgestemd op de sanitaire eisen en de veiligheid.

De Linnendienst gevestigd in Anderlecht is actief binnen het volledige Brusselse grondgebied en staat in voor de ophaling, de verwerking (wassen, drogen, strijken) en terug afleveren van alle textiel. De Linnendienst heeft een veelheid aan partners waaronder ziekenhuizen, de politie, de brandweer, enz.

LINNENDIENST / G. RAETS

SD 3 Duurzame ontwikkeling
OD 3.4 Afval en circulaire economie

Een zero waste territorium en een circulair beheer van de middelen

Voorwaarden om te slagen en risico's

Faciliteiten om de voorziening toe te passen

Mitigatie: -21 T eCO₂ tegen 2030

Uitvoeringsindicatoren

Resultaatsindicatoren

- Hoeveel plastic verpakking per jaar / vervangen
- Invoering van de voorziening

Horizon / barema: 2023-2030

Rood, te activeren

Voortzetten van het CYCLUP Elektro project: recupereren en her-conditioneren van toestellen en socioprofessionele inschakeling

CYCLUP Electro dat uit reeds meerdere entiteiten bestaat (Sorteercentrum, Tweedehandsboetiek, Atelier-Boetiek, Schrijnwerkerij en Babytheek) **heeft een dubbele ambitie:**

- de sociaal-professionele inschakeling en vorming van werknemer;
- elektrische huishoudtoestellen die bedoeld waren voor het afval een tweede leven geven.

Het CYCLUP project bevindt zich op de kruising van verschillende vaststellingen. Terwijl de consumptie van elektrische toestellen sterk gedemocratiseerd is, stelt het probleem van de grijze energie gekoppeld aan deze toestellen zich meer dan ooit tevoren. Dit type product heeft een geringe levensduur, wat een des te grotere impact heeft. De voorspelde economische veroudering en de steeds toegankelijker prijzen van de toestellen zetten de consument ertoe aan om te opteren voor nieuwe producten.

Het CYCLUP project wil bijdragen tot de **verlenging van de levensduur van de toestellen via:**

- een preventief onderhoud van de toestellen;
- een aanbod voor thuisherstellingen;
- het overnemen en terug in de verkoop brengen van tweedehandse toestellen.

De tweede vaststelling is dat er een publiek is van onder-gekwalficeerde personen die maar moeilijk werk vinden op de reguliere arbeidsmarkt en aan wie het OCMW mogelijkheden biedt van professionele inschakeling en opleiding. Datzelfde publiek komt vaak in aanmerking voor betaalbare

kwalitatieve toestellen omdat zij niet de middelen hebben om deze nieuw aan te schaffen.

Het CYCLUP project werkt tot slot ook sensibiliserend door te communiceren over het belang van afvalbeheer in een optiek van publieke netheid en beheer van hulpbronnen.

De actie van CYCLUP Elektro neemt de volgende vormen aan:

- **een circulaire interventie** tijdens de cyclus van recuperatie en hergebruik van de toestellen (fornuizen, wasmachines, drogers, vaatwasmachines, kookplaten): ophaling, reparatie en herverkoop;
- **een duurzame begeleiding en kwaliteitsgarantie** : een preventief onderhoud (facultatief) wordt voorgesteld na zes maanden, om panes te voorkomen als gevolg van verkeerd gebruik of slecht onderhoud. Zo'n onderhoudsbeurt dient ook om de nodige tools ter beschikking te stellen voor een goed regelmatig onderhoud van de toestellen;
- **een verkooptdienst van tweedehands onderdelen en workshops** om herstelling te promoten in plaats van nieuwe toestellen aan te kopen.

De activiteiten van CYCLUP zijn allemaal gevestigd in de wijk van de Hoogstraat, in de omgeving van de algemene administratie. Het betreft een circuit van duurzame economie waarin CYCLUP Elektro wordt geïntegreerd.

Wat **de doelgroep** betreft, richt het project zich tot:

- **onder-gekwalficeerde personen** met gebrek aan beroepservaring, voor wat betreft de beroepsopleiding;
- **kwetsbare personen** (maar ook open voor alle publiek) voor wat betreft de aankoop van gerepareerde toestellen.

**DEPARTEMENT SOCIALE EN DUURZAME ECONOMIE
G. PLUMIER**

SD 3 Duurzame ontwikkeling
OD 3.4 Afval en circulaire economie

Een zero waste territorium en een circulair beheer van de middelen

Voorwaarden om te slagen en risico's
Handhaving van de financieringen

Mitigatie: -49 T eCO₂ tegen 2030

Uitvoeringsindicatoren

- Aantal dagen van opening van de verkoopsite
- Aantal sites

Resultaatsindicatoren

- Aantal toestellen waarvan de levensduur werd verlengd
- Aantal personen die opnieuw werden ingeschakeld

Horizon / barema: 2022-2030

lichtgroen, onlangs geactiveerd

Actie 13 – Duurzaam aankopen

Overgaan tot duurzame aankopen in het kader van overheidsopdrachten en strijd tegen sociale dumping

Aanvullend bij de voorzieningen, modellen en charters van het OCMW van de Stad Brussel (sociale clausules, kwaliteitscharter voor de woningen, enz.) bestaat het doel van deze actie erin om het beleid van de overheidsopdrachten aldus te ontwikkelen dat de aankopen van goederen en diensten steeds zo oordeelkundig mogelijk zijn:

- vanuit milieu-opzicht;
- vanuit sociaal opzicht.

Om deze dubbele doelstelling te bereiken gaat het OCMW over tot het nauwgezet bestuderen van de referentieteksten ter zake zoals de "Gids voor duurzame aankopen" of de omzendbrief van 5 februari 2009 met betrekking tot de integratie van ecologische criteria en criteria van duurzame ontwikkeling in de overheidsopdrachten voor leveringen en diensten. Het doel van deze aanpak is om deze visie doeltreffend en relevant te maken, en voorafgaand aan het uitschrijven van de aanbestedingen, de diensten in kwestie te sensibiliseren.

Men wil een duurzamer aankoopbeleid dat minder aanzet tot verspilling en met een kleinere

milieu-impact. Concreet beoogt deze actie **een tweeledig doel**:

- het toevoegen en ontwikkelen van sociale clausules met het oog op de strijd tegen sociale dumping (voornamelijk voor de opdrachten van werken);
- het beperken van de milieu-impact van de investeringen.

Hiertoe moet worden **gehandeld op niveau van**:

- de bestekken waaraan de milieu-gerelateerde en sociale clausules worden toegevoegd;
- het aankoopvolume van duurzame producten;
- het meten van de vermindering van de milieu-impact.

Wat betreft duurzame aankopen en overheidsopdrachten kent het milieu-luik een permanente evolutie, met name dankzij de invoering van de opvolgingstabel met daarin de opdrachten met duurzame criteria. Inzake de producten (vb. Onderhoudsproducten, lichaamshygiëne, toilet papier...) geldt een strikte oriëntering dat er bij voorkeur ecologische producten worden gebruikt. Parallel met dit laatste punt wordt ook werk gemaakt van een sensibiliseringsluik, dat zich de komende jaren nog zal uitbreiden.

De invoering van "klimaat/CO₂" clauses dient geleidelijk te gebeuren

- 1 In de vragenlijst van de leverancier de vraag toevoegen "Heeft de onderneming een Koolstofbalans gerealiseerd?" --> **Doel:** sensibiliseren van bij aanvang.
- 2 Gunningscriteria voorzien voor het beoordelen van de offerte wanneer het duurzame producten betreft --> **Doel:** de ondernemingen valoriseren die dit soort van aanpak hanteren.
- 3 Eens de offerte is toegekend, wordt het gunningscriterium een vereiste in het Bestek (de modaliteiten voor het ontwikkelen van deze

stap zijn in wording binnen de Aankoopcentrale) --> **Doel:** over informatie beschikken voor de Koolstofbalans van het OCMW van Brussel en over een selectiecriteria beschikken.

Deze actie kadert binnen een transversaal doel dat alle begunstigen betreft: de rechtstreekse en onrechtstreekse begunstigen van de opdrachten in kwestie, met name:

- De interne klanten (diensten van het OCMW;
- De rechtstreekse begunstigen op alle niveaus van de sociale actie (uitkeringsgerechtigden, huurders, rechthebbenden, bewoners en elke Brusselaar in de brede zin).

AANKOOPCENTRALE / S. BENZID

SD 3 Duurzame ontwikkeling
OD 3.4 Afval en circulaire economie

Een zero waste territorium en een circulair beheer van de middelen

Voorwaarden om te slagen en risico's

Politieke steun, gebrekkig aanbod, prijsstijgingen

Mitigatie: -7,4 T eCO₂ tegen 2030

Uitvoeringsindicatoren

- Aantal opdrachten met een koolstof-indicator
- Aantal bestekken waarin deze nieuwe clauses zitten verwerkt
- Aankoopvolume gerealiseerd op basis van deze clauses (in ontwikkeling, vereist tussenkomst van DIM)
- Meten van de verminderde milieu-impact (inbreng verwacht van CO2 Logic)

Zeer moeilijk te becijferen. Relevantie om de CO₂-informatie voor de aankopen te integreren zodat dit in de toekomst kan worden gemonitord.

Resultaatsindicatoren

- Aantal opdrachten met een koolstof-indicator

Horizon / barema: 2021-2030

donkergroen, goed geactiveerd

Actie 15 – Digitalisering en vermindering papierafval

Digitaliseren van de administratieve gegevens om het papierverbruik te reduceren

Deze actie wil de milieu-impact reduceren van de technisch-administratieve dienst door verantwoorde verbruiks- en gebruikswijzen in te voeren in de administratie. De papierproductie

heeft belangrijke gevolgen inzake afvalresten, meer bepaald met het oog op de ontbossing, het grote water- en energieverbruik en de lozing van vloeistoffen die substanties bevatten die toxisch zijn voor het milieu.

Het doel van deze digitalisering van de gegevens is het verminderen van het papierverbruik door het OCMW van de Stad Brussel. De impact betreft ook het inktverbruik door printers en drukpersen.

Door het aantal printers drastisch te verminderen (één printer per dienst in plaats van per werknemer) en met een sensibiliserende boodschap over ecologische consumptiewijzen (alleen afdrukken indien nodig, zwart-wit en recto/verso) wil het OCMW van de Stad Brussel nieuwe gewoonten triggeren inzake de omgang met papieren documenten.

Een meer doorgedreven verspreiding van of-

ficiëlere documenten via elektronische weg moet nog verder worden bestudeerd om zo nog meer papier te besparen. Hierbij moet de milieu-impact worden berekend want er moet een evenwicht worden gevonden in die zin dat het digitaliseren zelf ook een vervuiling inhoudt, op energetisch vlak dan.

De digitalisering betreft het volledige OCMW-personeel dat gebruik maakt van technisch-administratief materiaal. De inzet van sensibilisering is van cruciaal belang want een dergelijke perspectiefwijziging op vlak van dagelijkse verbruiksgewoonten houdt een nieuwe collectieve visie in en een individueel engagement van elkeen.

DIM / B. WEISSEN

SD 5 Goed werkende administratie

Beleidsproject 092 Digitalisering - CSA en uitbreiding naar externe structuren

OD 5.2 Realiseren van procedures gebruik van hulpmiddelen

Een zero waste territorium en een circulair beheer van de middelen

Voorwaarden om te slagen en risico's

Politieke steun +reboundeffect op IT

Mitigatie: -1,4336 T eCO₂ tegen 2030

Uitvoeringsindicatoren

- Aantal sessies en aantal deelnemer
- Aantal mailings
- Uitingen van steun of kritiek in antwoord op de mailings
- Hoeveelheid gebruikt printpapier, inclusief flyers en affiches (externe drager)
- Hoeveelheid papierpafval

Resultaatsindicatoren

- Papierverbruik

Horizon / barema: 2017-2030

lichtgroen, onlangs geactiveerd

5.3 Post mobiliteit

5.3.1 Inleiding

Met een wagnvloot van 85 voertuigen is het OCMW van de Stad Brussel het aan zichzelf verplicht om een beleid te ontwikkelen dat zijn bedrijfs- en dienstverplaatsingen optimaliseert. De inzet van mobiliteit bestaat uit het reduceren van uitstoot van broeikasgassen, en bijgevolg het verbeteren van de luchtkwaliteit voor elk van ons. De Cel Klimaatplan heeft een zeer ambitieus luik gewijd aan mobiliteit sinds reeds vijftien jaar, met als doel om van de Stad Brussel een gezondere en leefbaardere omgeving te maken voor haar inwoners.

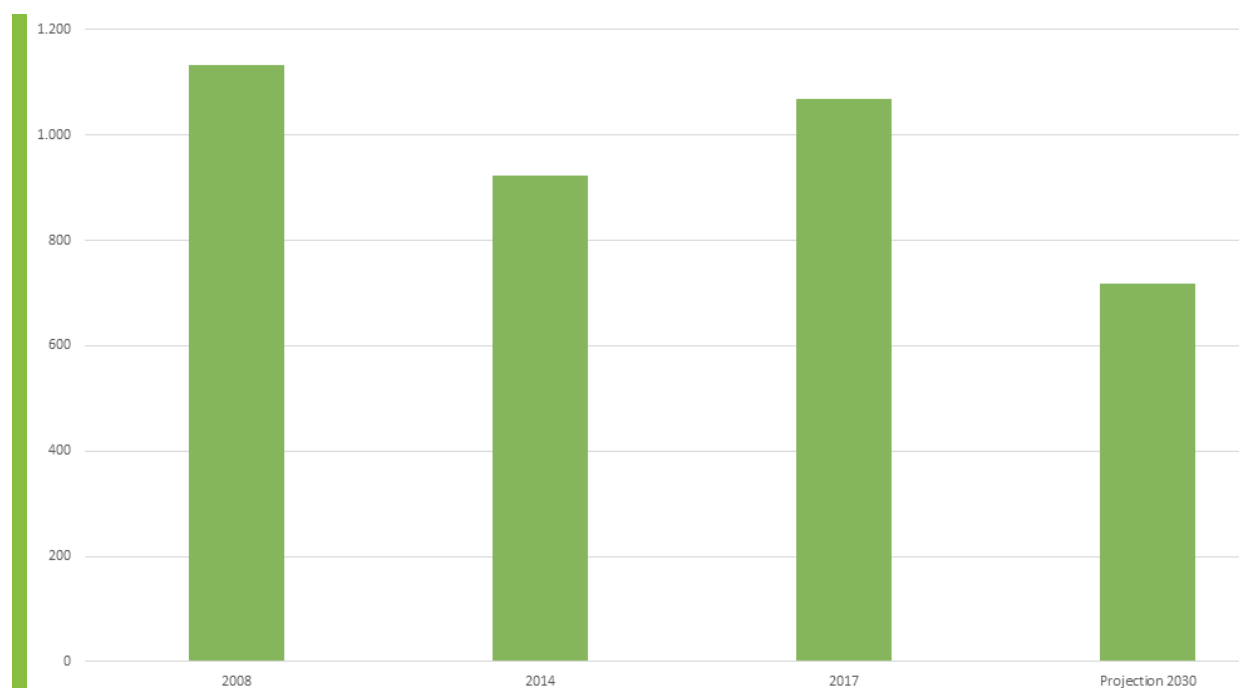
Dit thema komt aan bod op verschillende terreinen in de vorm van een aanbod van auto-delen, carpoolen en sensibilisering voor zachte vervoerswijzen. Op deze manier wil het OCMW een duidelijke vooruitgang boeken in de strijd tegen luchtvervuiling. Het OCMW van de Stad Brussel wil zijn werknemers een geschikt werk-

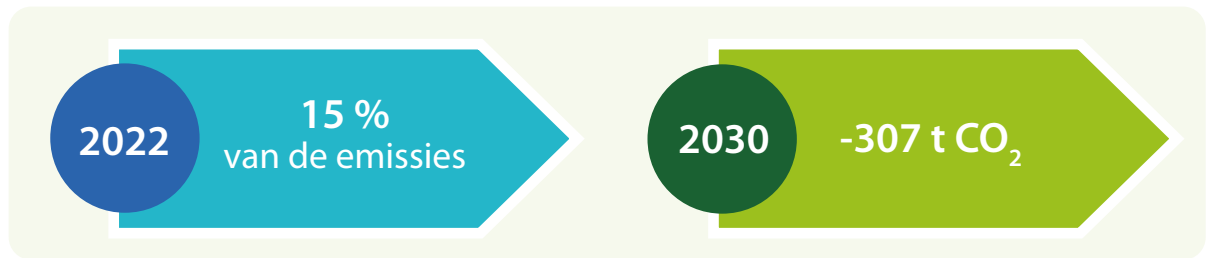
kader bieden met motiverende en sensibiliserende voordelen.

Het OCMW wil zijn wagnvloot tegen 2035 volledig elektrisch maken. De voertuigen waarop de LEZ-maatregelen (Euro4 en Euro5) van toepassing zijn en die dus gedoemd zijn om uit het Brusselse verkeer te verdwijnen, zullen niet worden vervangen door nieuwe voertuigen. De leasing van elektrische voertuigen wordt aangemoedigd.

De dynamiek van het telewerken die door de sanitaire context is ontstaan, vormt een belangrijk fenomeen dat het OCMW wil versterken en toegankelijk wil maken voor zijn werknemers, aan de hand van een doordacht beleid aangepast aan de noden van de instelling en de werknemer.

Uitstoot broeikasgassen van het OCMW van de Stad Brussel - Mobiliteit - in tonnen equivalent CO₂

5.3.2 De acties van de post mobiliteit

Actie 12 – Mobiliteit in de onderneming

De ecologische voetafdruk van de wagenvloot van het OCMW verkleinen en de zachte mobiliteit promoten

In een streven om bij te dragen tot de duurzame ontwikkeling van de mobiliteit en in te spelen op de regionale eisen en om zijn voorbeeldfunctie als overheidsinstantie te vervullen, heeft het OCMW van de Stad Brussel beslist om de volgende acties uit te voeren:

- optimaliseren van de wagenvloot en verdelen van de beroepsverplaatsingen;
- meer abonnementen aanbieden voor het openbaar vervoer, aan het personeel en personen in armoede;
- de ontwikkeling van de lokale diensten voortzetten;
- invoeren van een aangepast telewerkbeleid;
- uitbreiden van de informatie en sensibilisering rond zachte mobiliteit.

De interventiegebieden van deze actie zijn:

- **een optimaal beheer van de wagenvloot** dankzij een beleid van elektrificatie (installatie van laadpalen) en de aanwerving van een vlootbeheerder;

- de ontwikkeling van het **fietsbeleid** met een uitbreiding van het fietsenpark en van de sanitaire voorzieningen voor personen die met de fiets naar het werk komen, de uitbreiding van de fietspremie voor woon/werkverplaatsingen, opleidingen verkeer en fietsonderhoud, de verspreiding door de fietsambassadeurs van een sensibiliserende boodschap;
- het uitwerken, opvolgen en actualiseren van een **mobiliiteitsplan** dankzij een diagnose en een geactualiseerd actieplan in functie van het verplaatsingsbeleid van het personeel (telewerken, carpoolen, duurzame opties ter vervanging van de individuele wagen).

De actie vindt ingang zowel binnen het personeel van het OCMW (gebruikers van dienstvoertuigen) als bij het grote publiek, in het kader van sensibiliseringsacties zoals de Week van de Mobiliteit bijvoorbeeld.

De verspreiding van informatie loopt via gerichte communicatiecampagnes, gelokaliseerde acties zoals opleidingen en sensibilisering, samenwerkingen met andere structuren en het inzetten van ambassadeurs.

CEL MOBILITEIT / F. BARÉ

SD 3 Duurzame ontwikkeling
ODI.5 Mobiliteit

Koolstofarme, stille en actieve vormen van mobiliteit

Voorwaarden om te slagen en risico's
Politieke steun + begeleiding

Mitigatie: -111 t eCO₂ tegen 2030

Uitvoeringsindicatoren

- Aantal abonnement voor de verschillende vormen van openbaar vervoer (NMBS, MIVB, TEC, MTB)
- Aantal ter beschikking gestelde bedrijfsfietsen
- Aantal beschikbare fietsstallingen
- Aantal gebouwen van het OCMW met een fietsinfrastructuur (fietsparking, douches, lockers,...)
- Aantal afgelegde km met voertuigen van het OCMW
- Aantal deelnemers aan de week van de mobiliteit
- Aantal deelnemers aan de autoloze dag

Resultaatsindicatoren

- Aantal afgelegde km per modaal aandeel
- Rekening houden met de bouw van elektrische voertuigen in de post activa: BKG bouw elektrische voertuigen > BKG bouw thermische voertuigen
- Op basis van de enquête voor de rechthebbenden
- In koolstofbalans voor de rechthebbenden

Actie 14 – Telewerken

Invoeren van een telewerkbeleid aangepast aan eenieders noden

In het licht van de steeds duidelijkere issues op vlak van mobiliteit en in de context van de afgelopen pandemie, wil het OCMW van de Stad Brussel inspelen op de realiteit met een sterk beleid inzake telewerken. Het doel van deze dynamiek is om tot een grotere professionele flexibiliteit te komen en om op een geëngageerde wijze bij te dragen tot de inspanningen op vlak van milieu.

De strategische doelstellingen eigen aan het telewerkbeleid van het OCMW willen bijdragen tot een goed werkende administratie en zijn de volgende:

- een beter evenwicht tussen het privé- en het beroepsleven;
- minder woon-werkverkeer en een betere mobiliteit in de stad;
- een grotere autonomie;
- bijdragen tot een betere luchtkwaliteit in Brussel door minder gemotoriseerde verplaatsingen.

In 2019 werd een reglement onderhandeld conform de officiële procedures. Dat reglement was gebaseerd op het bestaande reglement van

de Stad Brussel waarop het OCMW zich heeft afgetemd. Het betreft meer dan een reglement, het is een culturele wijziging die wordt toegelicht in het document dat heeft geresulteerd in een Gids voor Telewerken die ter beschikking werd gesteld van de werknemers en hiërarchie.

De invoering van het telewerken in onze administratie heeft nog **andere gevolgen**:

- op economisch vlak, met de invoering van een maandelijkse vergoeding voor telewerkers;
- op technologisch vlak, gezien de noodzaak om het personeel een aangepaste en evolutieve computeruitrusting ter beschikking te stellen.

Het reglement met betrekking tot het telewerk is toepasselijk voor zowel de statutairen als de contractuelen van het OCMW van de Stad Brussel. Vallen niet onder dat reglement: het personeel met een inschakelingscontract en de studenten.

Wanneer een werkgever telewerken toelaat binnen een dienst, is hij niet verplicht om alle mensen van die dienst te laten telewerken. En wanneer telewerken algemeen van toepassing is op een dienst, is een personeelslid van die dienst er niet toe verplicht.

DEPARTEMENT HUMAN RESOURCES / C. DUJARDIN

SO3 Lerende organisatie en welzijn
SD4.3 Werkgeluk

Koolstofarme, stille en actieve vormen van mobiliteit

Voorwaarden om te slagen en risico's
Aanpasbaarheid van het telewerkbeleid

Mitigatie: -196 T eCO₂ tegen 2030

Uitvoeringsindicatoren

Resultaatsindicatoren

- Effectieve invoering
- Aantal dagen van telewerk
- Minder CO₂-uitstoot per jaar in functie van de resultaten van het Bedrijfsvervoerplan (BVP)
- Aantal dagen telewerk per jaar x (energieverbruik* voor een telewerkdag x FE energie – gemiddelde dagelijkse mobiliteit x FE mob – specifieke middelen x FE ad hoc / duur afschrijving)

5.4 Post biodiversiteit

5.4.1 Inleiding

Ondanks het feit dat Brussel een bevoorrechte stad is op vlak van groen netwerk, wordt de biodiversiteit bedreigd door de verstedelijking. Het is dus van het grootste belang dat de spelers binnen het grondgebied zich mobiliseren om het fenomeen te counteren. Het OCMW van de Stad Brussel verbindt zich tot het ontwikkelen, in de mate van het mogelijke, van een beleid dat de vermeerdering toelaat van planten- en diersoorten.

Dankzij de vrijwillige betrokkenheid van bevoorrechte partners zoals de onderneming voor sociaal-professionele inschakeling Ecoflore, gebeurt alle onderhoud van onze groene ruimten door onze instelling zonder pesticiden. Een kwaliteitshandvest wordt op het terrein gehanteerd, en naar de toekomst toe is er uitbreiding mogelijk met nieuwe projecten.

Als zeer actieve partner en subsidiërende overheid heeft Leefmilieu Brussel het OCMW van de Stad Brussel de afgelopen twee jaar reeds in staat gesteld om een innoverend project te ontwikkelen inzake biodiversiteit in het rust- en verzorgingstehuis de Wilde Rozen: de aanleg van weiden en een poel, een didactisch parcours, moestuin en honingbloemen, compostvaten en overdracht van kennis aan bewoners, werknemers en omwonenden. Dit soort van project is een voorloper op een dynamiek die in de toekomst hopelijk een automatisatie wordt, inherent aan elk van onze projecten voor onze begunstigden.

De kwestie van de aanleg van nieuwbouwprojecten vormt eveneens een fundamentele reflectie in deze koers naar meer leven in de stad.

5.4.2 De acties van de post biodiversiteit

Actie 5 – Vergroenen van het OCMW-patrimonium

Groene daken en groene gevels: op naar een betere natuurlijke regeling van de scenario's van de klimaatcrisis en meer biodiversiteit

Het OCMW van de Stad Brussel moedigt een grotere uitbreiding aan van zijn groene netwerk en een grotere biodiversiteit. Naast zijn engagement om 100% pesticidevrij te werken en zijn expansiebeleid van groene ruimten in zijn structuren, **wil onze instelling eveneens:**

- inzetten op de ontwikkeling van stedelijke landbouw en duurzaam voedsel door zich aan te sluiten bij bestaande voorzieningen bedoeld voor een kwetsbaar publiek;
- zijn terreinen waar het eigenaar van is valoriseren;
- de middelen voor het produceren, verwerken, verdelen en recupereren van onverkochte goederen uitbreiden;

- een sociale economie ontwikkelen rond het doel van vergroenen om aldus het fenomeen van hitte-eiland in de stad te beperken.

In het kader van de nieuwbouwprojecten voor de verschillende huisvestingsplannen van het OCMW, is het aantal groene gevels en daken steeds blijven toenemen. Hiermee wordt een doeltreffendere absorptie van het regenwater en een betere captatie van de hitte nagestreefd.

In 2021 telden we 31 daken goed voor 9.656 m² groene daken op de gebouwen van het OCMW van Brussel en een oppervlakte van 240 m² aan groene gevels.

De ecologische uitdaging inherent aan de vergroening van de daken, biedt **meerdere voordelen**:

- Betere luchtkwaliteit en minder fijne stof-

deeltjes;

- langere levensduur van de daken en minder vernieuwing/gebruik van materialen;
- thermische en akoestische regeling (betere isolatie in de winter en opslag van de hitte door de vegetatie in de zomer/akoestisch comfort);
- een grotere diversiteit;
- een minder snelle verzadiging van de rioleringen aangezien de regen die de groene daken opvangen wordt opgeslagen in de verschillende lagen, wat een overbelasting van het circuit tegengaat.

Het OCMW van de Stad Brussel investeert op duurzame wijze in de verspreiding van het fenomeen van groene daken en gevels, zowel voor renovatieprojecten als nieuwbouw.

DDEPARTEMENT WERKEN / D. CHRISTOPHE

SD3 Duurzame ontwikkeling

OD3.2 Energie en water

Een begroeide stad en een oase voor biodiversiteit

Voorwaarden om te slagen en risico's

De problematiek van de onderhoudskost van de gevels + problematiek van de kwantificering van de CO₂

Adaptatie / Mitigatie: niet van toepassing

Uitvoeringsindicatoren

- Geïnstalleerde groene daken in oppervlakte

Resultaatsindicatoren

- Hoeveelheid geabsorbeerd water
- Geabsorbeerde CO₂

Delicate kwantificering van de CO₂ ("groen" oppervlak ten opzichte van het volledige oppervlak van het OCMW-patrimonium)

Horizon / barema: 2021-2030

Oranje, in ontwikkeling

5.5 Post sensibilisering en vorming rond duurzaamheid

5.5.1 Inleiding

Duurzaamheid is een verbintenis die vooral actie vereist op vlak van mentaliteit. Met zijn sterke en betrokken boodschap wil ons centrum voor al zijn doelgroepen een voorbeeldrol vervullen die aanzet tot verandering. Vorming en sensibilisering zijn essentieel op vlak van duurzame ontwikkeling; ze vormen een fundamentele sleutel en zorgen ervoor dat de funderingen van de duurzame transitie gezond en duurzaam zijn.

Als sociale speler moet het OCMW van de Stad Brussel op alle niveaus inzetten:

- bij zijn werknemers;
- bij zijn begunstigen;
- bij zijn rechthebbenden.

Het betreft hier dus een drievoudig engagement van het OCMW: de vakmensen informeren en begeleiden en aanzetten tot de juiste praktijken, ongeacht of dat nu bedoeld is voor personen in sociaal-professionele inschakeling als personen die het moeilijk hebben.

De middelen en modaliteiten aanbieden die verandering mogelijk maken, dat is ook de missie van een bewuste en verantwoorde openbare instelling. De strijd tegen klimaatverandering en de vereiste van duurzaamheid belangen iedereen aan en het zijn dan ook fundamentele aspecten van het Klimaatplan van het OCMW van de Stad Brussel.

5.5.2 De acties van de post sensibilisering en vorming rond duurzaamheid

Actie 6 – De OCMW-begunstigen begeleiden in een Rationeel Energiegebruik (REG)

Inzetten op de begeleiding met het oog op de juiste energiepraktijken

Het OCMW van de Stad Brussel is op de hoogte van de noodzaak van sensibilisering inzake duurzaamheid en meer bepaald dan in termen van energiebeleid. Dankzij de energiecampagnes die meermaals per jaar worden georganiseerd sinds 2022, in antwoord op de toegenomen spanning met betrekking tot de energiecrisis en de drastische stijging van de energieprijzen, is het voor onze instelling een punt van eer geworden om dat onderwerp voluit aan te pakken.

In het licht hiervan is het noodzakelijk om een structureel actieplan te ontwikkelen inzake begeleiding op vlak van energie. De acties en initiatieven met het oog op de ontwikkeling van de juiste energiepraktijken in woningen moeten worden aangemoedigd.

Wat houdt dit **beleid van energiebegeleiding concreet** in:

- de sensibilisering voor het spaarzaam omspringen met middelen met het oog op minder energieverbruik;
- de ontwikkeling van informatiedragers in het kader van het Woningenplan (het OCMW als sensibiliserende verhuurder);
- De begeleiding van de rechthebbenden bij het verwerken van hun facturen, de keuze van leveranciers, de kennis van energiepremies, de controle van de installaties.

Deze actie is gericht naar:

- begunstigen van het OCMW;
- huurders;
- werknemers.

Bijzondere aandacht gaat uit naar de zwaarst getroffen gezinnen en een begeleidingsprogramma van 17 gezinnen werd intussen reeds ontwikkeld binnen de dienst Schuldbemiddeling. In het kader van dit programma worden de facturen van de gezinnen die dat wensen bestudeerd en worden ze geholpen bij de keuze van leverancier, het aflezen van hun energiemeter en het dagelijkse energieverbruik.

Het OCMW dat werd geconfronteerd met de uitdaging om deze personen met energie-gerelateerde problemen te begeleiden, heeft zijn prioriteiten moeten herzien en heeft zijn werkwijze en begeleidingscriteria aangepast.

In de plaats van 20 gezinnen individueel te begeleiden, wat te tijdrovend was voor de maatschap-

pelijk werker (gezien het geringe aantal geholpen personen), heeft het OCMW beslist om een groot aantal gezinnen financieel te steunen.

Hiertoe zullen de Cel Energie en alle antennes van het departement Sociale Actie voortaan een vereenvoudigde studie doen, dat wil zeggen een energetische fotoafdruk nemen van een groot aantal gezinnen die OCMW-steun krijgen, om inzicht te krijgen in hun situatie.

De dienst Schuldbemiddeling heeft tevens een specifieke energiemodule ingevoerd evenals een energiekit bedoeld voor iedereen die een begeleidende vorming krijgt, met name de nieuwkomers in ons land die de taal aan het leren zijn en de cursisten FLE (Français Langue étrangère).

DIENST SCHULDBEMIDDELING / S. JOORIS

SD 3 Duurzame ontwikkeling
OD 3.2 Energie en water

De administratie aanpassen om de streefdoelen te bereiken

Voorwaarden om te slagen en risico's

Beschikbare middelen + opvolging van de gezinnen op lange termijn

Mitigatie: -2293 T eCO₂ tegen 2030

Uitvoeringsindicatoren

- Aantal gesensibiliseerde personen

Resultaatsindicatoren

- Vermeden energieverbruik (gas en elektriciteit / aantal gesensibiliseerde personen *gemiddeld verbruik x 10%)

Horizon / barema: 2020-2030

lichtgroen, onlangs geactiveerd

Actie 10 – Sensibilisering van de OCMW-werknemers inzake een rationeel gebruik van de middelen

Ontwikkelen van een sensibiliseringsbeleid rond duurzaamheid voor de OCMW-werknemers

Sensibilisering vormt een belangrijk onderdeel van de missie van het OCMW inzake het

Klimaatplan. Met correcte en gerichte informatie en door werknemers te betrekken bij de transitie, drukt het OCMW zijn verlangen uit om werk te maken van een doordachte dynamiek inzake ecologische transitie.

Deze actie vindt plaats op **twee niveaus**:

- de verspreiding van de sensibiliseringsacties bevorderen binnen de administratie;
- een sensibiliseringskader voorzien aangepast aan de OCMW-structuur en toepasbaar op alle gebruikers.

Het OCMW van de Stad Brussel maakt werk van een globale en systematische benadering inzake sensibilisering. Zijn ambitie stoelt op een fundament van duurzame waarden (voeding, mobiliteit, afvalbeheer, middelenbeheer) die worden uitgestraald naar zowel beroepsmensen als burgers. Het betreft een overkoepelende actie van een mentaliteitswijziging naar goede goede praktijken in het dagelijkse leven. Onder goede praktijken wordt verstaan dat er duurzame reflexen worden overgedragen die toe zullen laten om "vorm te geven aan een ontwikkeling die beantwoordt aan de noden van het heden zonder de capaciteit van de toekomstige generaties om aan hun noden te voldoen in het gedrang te brengen" (citaat van Mevrouw Gro Harlem Brundtland, Eerste minister van Noorwegen/1987).

In het licht van de voornoemde doelstellingen, handelt het OCMW van de Stad Brussel met als doel:

de verspreiding van de sensibiliseringsacties te bevorderen binnen de administratie dankzij:

- het verspreiden van de boodschap van duurzaamheid tijdens de Welcome Day voor alle nieuwe werknemers van het OCMW;
- het ontwikkelen van het intranet van het

OCMW (een tabblad gewijd aan het Klimaatplan, bekendmaking van projecten en indicatoren, bekendmaking van uitdagingen van de verschillende diensten onderling met het oog op minder afval, zachte mobiliteit, dagelijks gezondheid, minder uitstoot, enz).

De invoering van een sensibiliseringskader aangepast aan de OCMW-structuur en toepasbaar op alle gebruikers via:

- acties in het kader van de themaweken (mobiliteit, water, duurzaam voedsel, enz.);
- gerichte communicatiecampagnes;
- de promotie van circulaire initiatieven binnen het OCMW;
- de ontwikkeling van didactische gidsen en materiaal voor sensibilisering.

Deze acties is transversaal en toepasbaar op **alle niveaus van het OCMW:**

- de werknemers;
- de rechthebbenden;
- de bewoners van rusthuizen en opvangcentra;
- In samenwerking met burgers (in samenwerking met de buurthuizen bijvoorbeeld).

Het Klimaatplancomité en de Cel Communicatie van het OCMW van de Stad Brussel reflecteren samen over geoptimaliseerde manieren om zo goed mogelijk de middelen te verspreiden om samen tot een duurzame verandering te komen.

CEL KLIMAATPLAN / J. GUILLARD

SD 3 Duurzame ontwikkeling
OD 3.4 Afval en circulaire economie

De administratie aanpassen om de streefdoelen te bereiken

Voorwaarden om te slagen en risico's
Politieke steun

Adaptatie

Uitvoeringsindicatoren

- Aantal gesensibiliseerde personen / nog aanwezig in het OCMW

Resultaatsindicatoren

- (Opvolging hoeveelheid uitgespaard afval per jaar en per dienst / niet essentieel
- Energieverbruik
- (Opvolging hoeveelheid uitgespaarde uitstoot per jaar en per dienst / niet essentieel)

OCMW: delta elektriciteitsverbruik (winst max 30%, bron BE) X FE elektriciteit

Begunstigde: geraamde winst van max 20% per gezin (bron BE) op het energieverbruik X FE elektriciteit

Voor de begunstigden valt dit gedeeltelijk onder het OCMW (huidig gebruik), dat kan worden beoordeeld in het kader van de koolstofbalans

Horizon / barema: 2020-2030 Oranje, in ontwikkeling

Actie 7 – Stedelijke moestuin

Ontwikkelen van het project van de stedelijke moestuin GREENUP: sociale economie, SPI en opleiding tot het beroep van stadstuinder

Dit project wil personen die geen toegang hebben tot de reguliere arbeidsmarkt opleiden tot stadstuinder. In een tweede fase van het project wordt de opbrengst van het project verdeeld naar andere OCMW-structuren zoals de rust- en verzorgingstehuizen of het Resto du Coeur. Het project brengt deze partnerorganisaties in contact met een gezonde en lokale productie.

De actie is opgebouwd rond **drie grote doelstellingen** :

- de opleiding tot een beroep binnen de duurzame sector;
- een duurzame voedselproductie;
- toegang tot gezond en duurzaam voedsel voor een kwetsbaar publiek (in het kader van het beleid Good Food for All).

Het betreft een exemplarisch project in die zin dat er zowel wordt bijgedragen tot de mitigatie als de adaptatie.

De grote pijlers van de actie van GREENUP zijn :

- **de opleiding tot het duurzame beroep van tuin-der:** drie personen worden aangeworven in het kader van een inschakelingscontract en opgeleid door een team van omkaderende professionals ;
- **een duurzame teeltprocedure:** om dit doel te

bereiken wordt een consultancy bureau ingeschakeld om de indeling van het perceel te bepalen en het teeltplan op te stellen, de toe te passen methodes, in rechtstreekse samenwerking met de lesgevers;

- **toegang tot gezond en duurzaam voedsel voor een kwetsbaar publiek:** de burgers worden uitgenodigd om kennis te maken met het project tijdens regelmatige events (zelfpluk, degustatie, sensibilisering duurzaam voedsel). Het beoogde publiek bestaat uit scholen, buurthuizen, jongerenhuizen, gezinnen.
- **een strategisch plan voor het partnerluik:** met de hulp van een externe dienstverlener, ontwikkelt het OCMW een zo correct mogelijke strategie voor alle betrokken partijen (Administratie, verenigingen, burgers, enz.) en creëert partnerships rond gemengde projecten van stedelijke landbouw en sociaal-professionele inschakeling.

Het project krijgt vorm op een van de landbouwgronden van het OCMW van de Stad Brussel, gelegen in Ukkel. In navolging van dit eerste project, wil het OCMW een of meerdere percelen bestemmen voor projecten van stedelijke landbouw, gekoppeld aan sociaal-professionele inschakeling, in samenwerking met andere partners.

Het OCMW speelt met dit project een voortrekkersrol in het integratiebeleid van stadslandbouw op enkele doelgerichte percelen, al dan niet in samenwerking met andere organisaties.

DEPARTEMENT SOCIALE EN DUURZAME ECONOMIE S. MOENS

SD 3 Duurzame ontwikkeling

OD 3.3 Landbouw en duurzame voedingswaren

De jonge Brusselaars, burgers van morgen, ambassadeurs en spelers van de klimaatverandering

Voorwaarden om te slagen en risico's

Duurzame financieringen

Adaptatie

Uitvoeringsindicatoren

- Invoering van de voorziening

Resultaatsindicatoren

- Aantal personen die een job vonden na de opleiding of die een eigen activiteit hebben opgestart

Met de steun van :

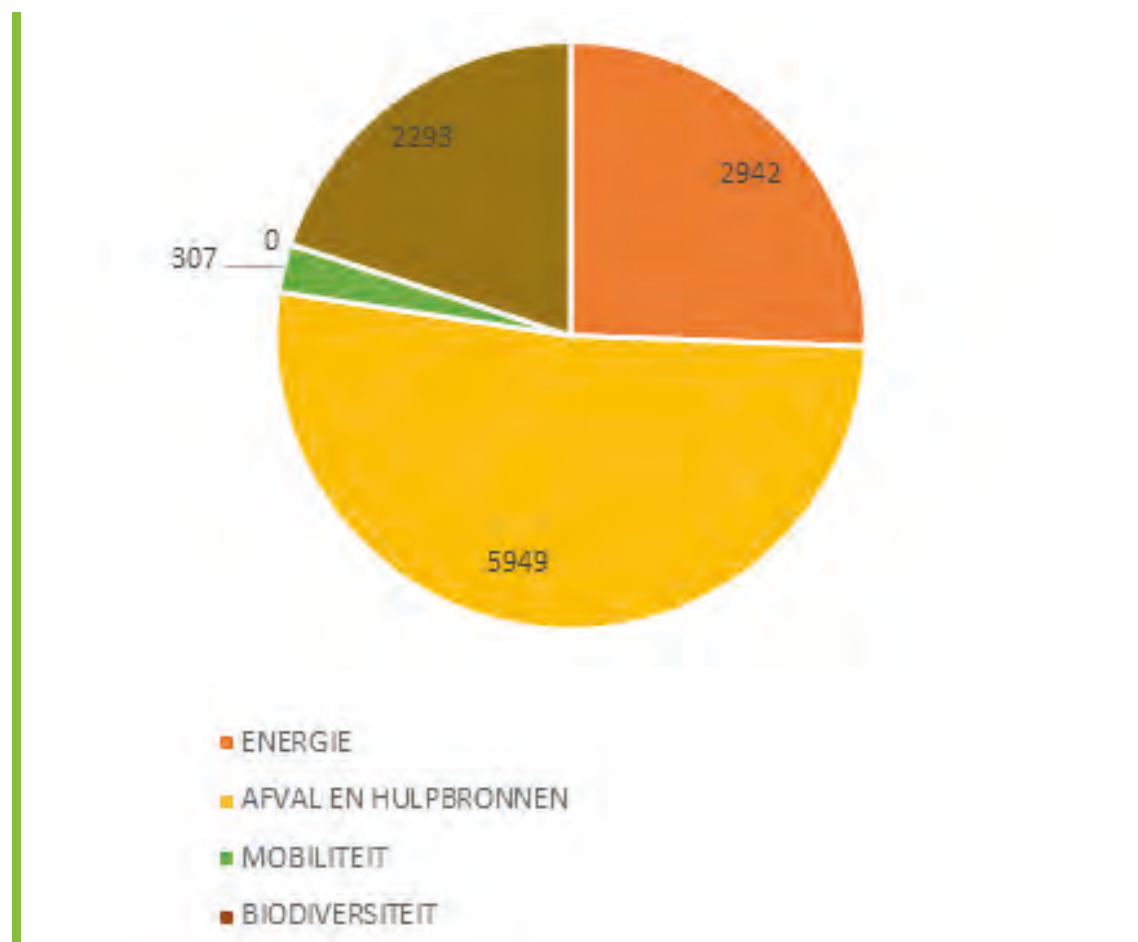

6.

CONCLUSIENOTA'S

6.1 Analyse van de resultaten

Totale vermeden broeikasgasemissies tegen 2030 (in t eCO₂)

POST ENERGIE: 2942 t eCO₂ vermeden tegen 2030

Actie 1 met als doel de energiezuinigheid van het OCMW-patrimonium werd reeds aangevat in de vorm van een overtuigend pilotproject voor de site van het rust- en verzorgingstehuis Huis Vesale. Wanneer het PLAGE-programma en de Renovation strategie gedragen door de Stad behouden blijven, kan het streven naar het behalen van de doelstellingen tegen 2040 leiden tot een exemplarisch resultaat inzake mitigatie. Om dit perspectief te dragen zal een beleid van sensibilisering moeten worden ontwikkeld ter ondersteuning opdat de gedragingen het initiële perspectief zo goed mogelijk volgen. Wat betreft de resultaten voor **actie 2** (ontwikkeling van het fotovoltäisch park) is het van belang om het gebrek aan gegevens te on-

derstrepen inzake de productie van hernieuwbare energie want de metingen zijn aan de gang en zullen in 2023 beschikbaar zijn. De cijfers zullen dus kunnen worden aangepast in de geactualiseerde versie van het PAEDC van 2023-2024. De ontwikkeling van energiegemeenschappen op initiatief van het Brusselse Gewest vormt een belangrijke factor voor het OCMW van de Stad Brussel. Het delen van energie met het net en de toegang tot goedkopere elektriciteit voor onze openbare en private gebouwen betekent een fundamentele economische opportuniteit die we niet kunnen laten schieten. De ontwikkeling van het park van zonnepanelen zal, op termijn, de ontwikkeling toelaten van dergelijke gemeenschappen en dat perspectief wordt

momenteel bestudeerd. Voor wat betreft **actie 3** met betrekking tot de bouw in het kader van het Plan voor 750 woningen, is het voor ons momenteel onmogelijk om concrete cijfers te geven van de mitigatie, gezien het project in de opstartfase zit. Deze analyse zal pas mogelijk zijn na voltooiing van de werken. Dan zullen de gunstige effecten op vlak van mitigatie kunnen worden voorspeld. We merken tevens op dat een dergelijk omvangri-

jk project onvermijdelijk ook uitstoot veroorzaakt gezien de aanzienlijke energetische mobilisatie en het gebruik van materialen met een onbetwistbare ecologische voetafdruk. Daarom vermeldt deze actie aanvullende emissies. Door een "levenscyclus" analyse te voorzien, zou de vermeden emissie kunnen worden becijferd dankzij een relevante materiaalkeuze (vb. Voorkeur geven aan hout en beton vermijden).

POST AFVAL EN HULPBRONNEN: 5949 t eCO₂ vermeden tegen 2030

Deze post is zonder twijfel de meest uitgebreide van alle referentiepolen van het OCMW van de Stad Brussel op vlak van inherente acties. Om die reden zijn de resultaten op vlak van mitigatie dan ook het hoogst. Bovendien is de referentieperimeter voor deze post erg ruim aangezien het zowel de activiteiten van de administratie betreft als hun repercussie op zijn grondgebied. Ondanks de lagere cijfers in termen van resultaten/emissie, moeten we de acties in het kader van Cyclup Elektro, de Linnendienst, duurzaam aankopen en digitalisering/vermindering van het papierafval van de DIM, niet onderschatten, want ze zijn veelbelovend wanneer ze worden gestimuleerd door een intern beleid en ze houden een engagement in op lange termijn. Bovendien werden meerdere van deze acties sinds kort geactiveerd en is er meer tijd nodig om de resultaten ervan te kunnen inschatten. De cijfers zijn projecties wie, zo hopen we, jaar na jaar zullen toenemen. Voor wat betreft de actie met betrekking tot het recupereren van onverkochte goederen (DREAM), zijn de resultaten aanzienlijk aangezien het een project betreft dat sinds 2017 is ingeplant. Het is

een doeltreffend project want het vindt plaats op dagelijkse basis en is gekoppeld aan de realiteit van een steeds groeiende bevolkingsgroep in armoede. We benadrukken in het bijzonder **actie 4** (maaltijdanaanbod in rust- en verzorgingstehuizen) die steunt op de samenwerking met De Brusselse Keukens en in het licht waarvan het tot een gesprek moet komen over duurzame transitie/Good Food zoals gedragen door het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. Een doordachte overschakeling binnen onze opvangstructuren kan slechts concreet worden wanneer men op alle niveaus binnen de sector op dezelfde lijn van duurzaamheid zit. Het is bijgevolg essentieel om in gesprek te gaan met onze partner De Brusselse Keukens, om samen tot een geoptimaliseerd maaltijdanaanbod te komen, zonder hierbij het comfort van de doelgroep uit het oog te verliezen. De mitigatie kan worden gestimuleerd door rood vlees te vervangen door vegetarische gerechten of door wit vlees, maar we mogen ook niet uit het oog verliezen dat het voor de bewoners van de residenties eten vaak een bron van genot is. Dit soort van reflectie moet met onze partner worden besproken.

POST MOBILITEIT: 307 t eCO₂ vermeden tegen 2030

De post mobiliteit is reeds goed geactiveerd want de inherente strategieën (optimaliseren en reduceren van de wagnvloot, promoten van de zachte en duurzame mobiliteit en telewerken) zijn reeds ingevoerd binnen de administratie. De resultaten lijken bescheiden maar zijn belangrijk en zullen dit nog meer worden na 2030 aangezien wordt gestreefd naar 100% elektrisch rijden in 2035, in het licht van de wettelijke verplichting

opgelegd door het BHG. Ook telewerken vormt een goed ingeburgerd fenomeen met een constant evoluerend beleid met veel nieuwe mogelijkheden. De realiteit op het terrein en de privé-gevolgen voor het personeel moeten eveneens een te handhaven vereiste blijven, zowel in termen van comfort en levenskwaliteit als in termen van emissie buiten het grondgebied (koolstofbalans).

POST BIODIVERSITEIT: zonder voorwerp

De post biodiversiteit omvat slechts één actie waarvan de activering beperkt is voor wat betreft de groene gevels (een enkele structuur in testfase, bovendien niet overtuigend wat betreft de balans winst/kosten en onderhoud). Voor wat betreft de groene daken zullen er de komende jaren meer afdoende resultaten kunnen worden gekwantificeerd, ook al is een dergelijke actie moeilijk in te schatten op vlak van mitigatie want sterk afhankelijk van de interventiemodaliteiten (dikte van de vegetatie, materiaalkeuze,

conjunctuur eigen aan het groene netwerk...). Binnen deze post zullen vanaf 2023-2024 een aantal gesubsidieerde projecten in rust- en verzorgingstehuizen kunnen worden gevoegd om de post biodiversiteit te vervolledigen. Onze instelling heeft de sterke ambitie om biodiversiteit in te planten in ons netwerk. Er zullen meerdere jaren nodig zijn om de concrete resultaten te meten en extrapoleren, maar weet dat, wanneer het over biodiversiteit gaat, adaptatie doorslaggevender is dan mitigatie.

POST SENSIBILISERING EN VORMING ROND DUURZAAMHEID: 2293 t eCO₂ vermeden tegen 2030

De resultaten eigen aan de post sensibilisering zijn verrassend want ze omhelzen een sterke realiteit: door de mentaliteit en gedragingen te bewerken, door zuinigere en meer doordachte dagelijkse praktijken te stimuleren, vermindert de uitstoot met om en bij de 20% binnen de professionele sector (30% gemiddeld in de privésfeer). Sensibilisering vormt dan ook een belangrijke pijler voor het OCMW om nog meer veelbelovende hefboomen te activeren. De cijfers die we konden gebruiken zijn deze met betrekking tot de interventies bij de doelgroep van begunstigen van de sociale actie. We hopen dit spectrum te kunnen vervolledigen met de gegevens van de interventie zelf, bij de werknemers, van zodra

de concrete acties konden worden geactiveerd en gemonitord. Verschillende interventiethemas komen doorheen het jaar aan bod en zullen een meer becijferbare visie mogelijk maken van de situatie op het terrein en van de gevolgen. **Actie 7** eigen aan het project voor sociaal-professionele inschakeling, de stedelijke moestuin, wordt momenteel ontwikkeld en houdt geen veelbelovend resultaat in op vlak van mitigatie, gezien het veeleer inherent is aan het principe van adaptatie (en biodiversiteit) maar is vooral relevant in termen van kennisoverdracht en van duurzame werkgelegenheid. Deze actie is bijgevolg vooral gunstig in termen van sociale actie, in overeenstemming met het milieuspectrum.

6.2 Aanbevelingen

Een aantal aandachtspunten dienen in aanmerking te worden genomen inzake het Actieplan

(aanbevelingen verstrekt door het extern studie-bureau CO2 logic):

De perimeter

Uit het voorbereidend werk is de noodzaak naar voor gekomen om de perimeter uit te breiden om de BKG-reducties beter te situeren. Het blijkt noodzakelijk om deze berekeningen te bevestigen en acties ad hoc te ontwikkelen om

doelstellingen te formuleren voor zijn volledige competentieperimeter.

De verbetering van de diagnosekwaliteit

De perimeter werd uitgebreid en moet worden bevestigd (cf. vorige aanbeveling). Twee posten van de perimeter verdienen bijzondere aandacht voor de komende actualiseringen:

Energie

Van twee gebouwen (algemene administratie in de Hoogstraat en de Abrikozeboomstraat) werd het energieverbruik niet in aanmerking genomen. Gezien deze gebouwen 9,5% vertegenwoordigen van het beschouwde oppervlak, komt dat overeen met een fout van dezelfde grootteorde.

Voor de volgende actualisering zou het nuttig zijn om dat verbruik op te vragen of om er een raming van te doen (op basis van het patrimoniumgemid-

delde van het OCMW van de Stad Brussel of van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest).

Voedsel

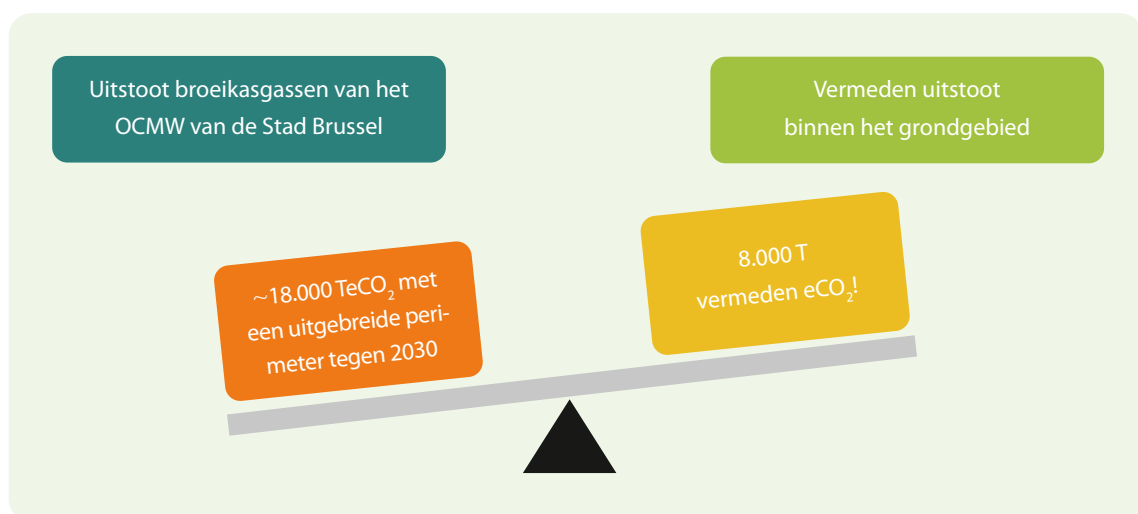
De BKG-uitstoot van de maaltijden bij de Brusselse Keukens worden beoordeeld met een monetaire ratio. Er werd een evaluatie gedaan van één week maaltijden, geëxtrapoléerd naar een volledig jaar en de verkregen BKS-uitstoot benadert de initiële berekening.

Ook als is de beoordeling van de BKS-uitstoot van deze post degelijk, toch zou het nuttig zijn om in de toekomst een evaluatie te doen vertrekkende van de fysieke stroom om tot een beter inzicht te komen en pistes voor verbetering op doeltreffende wijze te identificeren.

Koolstofbalans

De koolstofbalans laat toe om de BKG-“winst” te bekijken over de grenzen van het OCMW van de Stad Brussel heen. Op deze schaal is dit allesbehalve verwaarloosbaar, wel integendeel. Het zou nuttig zijn om alle interne projecten te bestuderen om andere projecten te identificeren waarvoor een koolstofbalans kan worden opgemaakt maar ook om

nieuwe projecten vanuit deze invalshoek te bekijken. Bovendien zou het nuttig zijn om een meer gedetailleerde analyse te doen van de voorzieningen van de acties die gevoerd worden binnen het uitgebreide grondgebied van het OCMW van de Stad Brussel.

Bijdrage tot de koolstofbalans:

- Actie 6: ~2.293 in ton equivalent CO₂ ;
- Actie 8: ~5.753 in ton equivalent CO₂ ;
- Actie 11: ~49 in ton equivalent CO₂.

De actualisering/opvolging van de indicatoren

De acties (meer bepaald hun voortgang) kunnen worden opgevolgd aan de hand van opvolgings- en resultaatsindicatoren. Deze regelmatige opvolging is noodzakelijk met het oog op de besturing van het Klimaatplan van het OCMW van de Stad Brussel.

Het Klimaaplancomité heeft zichzelf tot doel gesteld om elk kwartaal bijeen te komen om de voortgang te bestuderen van de projecten en acties eigen aan het PAEDC en om een constante evolutie aan te moedigen inzake de indicatoren.

De Cel Klimaatplan wil een transversale ondersteunende partner zijn binnen het OCMW van de Stad Brussel. Deze dimensie impliceert zowel een kwantificeerbare becijferde visie als een in real time inschatting van de realiteit op het terrein.

Onderstaande tabel bevat de berekeningsgegevens die kunnen worden gebruikt als basis voor de opeenvolgende evaluaties jaar na jaar. Deze gegevens worden uiteraard aangevuld in overeenstemming met de evoluties op het terrein in het licht van het Actieplan.

Woonplaats - werk	OCMW	Openbaar vervoer	5.237.940	4.329.080	2.871.601	km
Woonplaats - werk	OCMW	Trein	9.398.483	7.767.707	5.439.100	km
Woonplaats - werk	OCMW	Fiets / te voet	317.543	262.445	237.363	km
Woonplaats - werk	OCMW	Auto	2.530.069	2.091.064	3.673.461	km
Woonplaats - werk	OCMW	Carpooling	115.763	95.676	151.517	km
Woonplaats - werk	OCMW	Tweewieler	113.190	93.550	89.788	km
Voertuig van de Stad	OCMW	Benzine / Diesel	1.140.065	942.247	902.422	km
Aardgas	OCMW	Energieverbruik gebouwen van het OCMW	29.908.024	29.188.324	21.840.220	kWh
Elektriciteit	OCMW	Energieverbruik gebouwen van het OCMW	6.309.298	7.497.364	4.988.637	kWh
Aardgas 'genormaliseerd'	OCMW		31.097.317	36.740.883	23.319.883	
Professionele verplaatsingen	OCMW	Openbaar vervoer	3.364	2.781		km
Professionele verplaatsingen	OCMW	Vliegtuig			9.573	km
Verbruiksartikelen	OCMW	Verbruiksartikelen en computer-accessoires	60.874	50.311	25.212	euro
Voeding	OCMW	Maaltijden bij de Brusselse Keukens	5.647.196	4.667.323	4.359.339	euro
Voeding	OCMW	Maaltijden buiten de Brusselse Keukens			22.004	euro
Papier	OCMW	Hoeveelheid papier	122.437	101.193	56.354	euro
	OCMW	Afval			461	ton

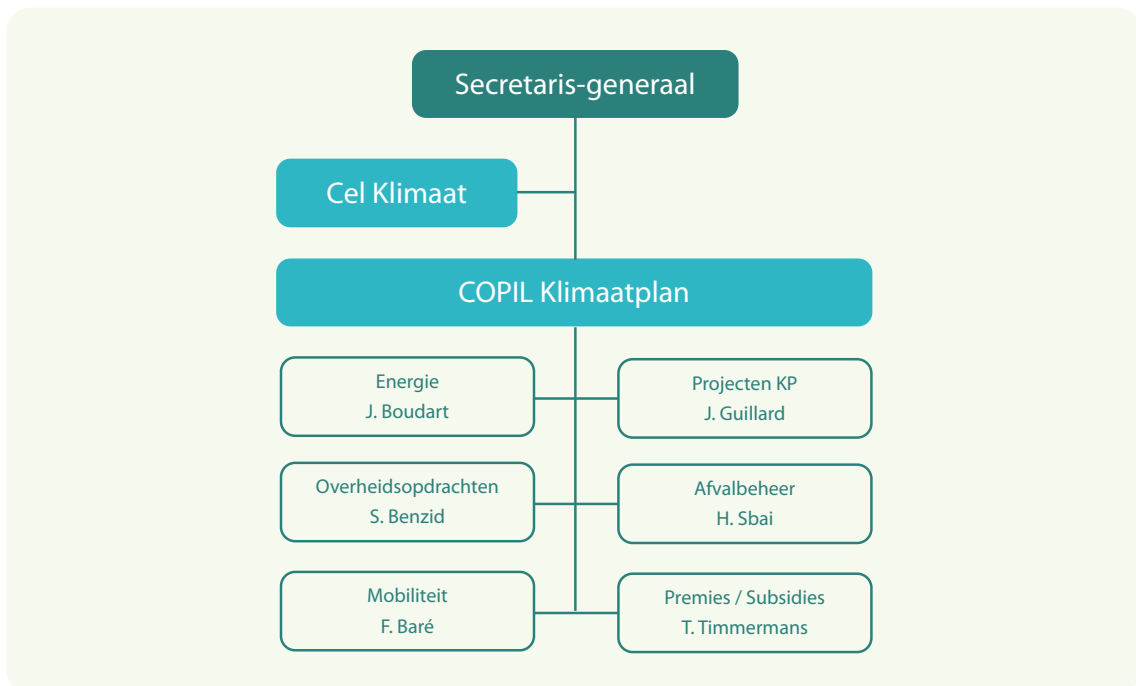
De indicatoren opgenomen in het PAEDC werden geselecteerd volgens het operationeel prisma van de duurzame ontwikkeling eigen aan de koolstofbalansmethode. Wat niet betekent dat andere relevante indicatoren worden uitgesloten wanneer deze de impact van de projecten kunnen analyseren vanuit een andere visie (sociaal, economisch, levenskwaliteit...).

De grote doelstellingen van duurzame ontwikkeling ontwikkeld door de VN maken eveneens een flexibel gebruik mogelijk van de betreffende indicatoren opgenomen in het kader van het rad van de Duurzame ontwikkeling voorgesteld in de inleiding.

6.3 Nota over het bestuur en de risico-factoren

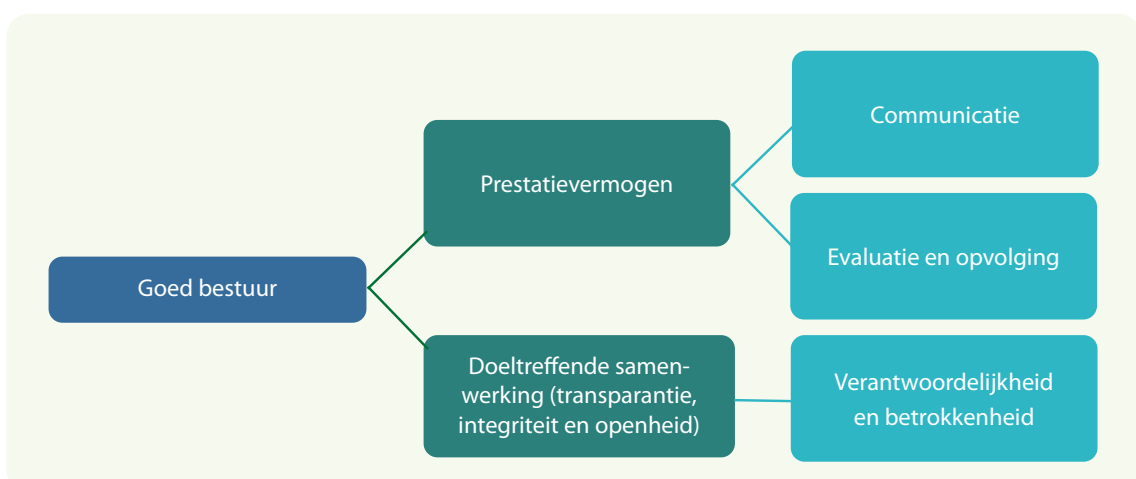
Belangrijk gegeven wanneer we verwijzen naar een interventie met collectief bereik: de besturing moet het voorwerp vormen van bijzondere aandacht. Onderstaand organigram vermeldt de leden van het Klimaatplancomité als incidenteel besturingscomité. Het is evenwel van belang om

het cruciale belang te belichten van een participatieve samenwerking tussen de Cel Klimaatplan en de projectdragers, de subsidiërende overheden en de potentiële externe partners die een rol kunnen spelen in de processen kenmerkend voor de goede ontwikkeling van de acties.

Dit organigram is vatbaar voor aanpassingen in functie van de wijzigingen en potentiële herstructureringen van het OCMW van de Stad Brussel. Het Klimaatplancomité staat open voor uitbreiding, meer bepaald met de voorziene integratie van vertegenwoordigers van de sociale actie, het DIMZ en van, de Sociale en duurzame economie.

Net zoals de volledige content van het PAEDC, legt het besturende comité zichzelf een criterium op van flexibiliteit en staat het open voor verandering. Het is evenwel van het grootste belang om een stevig gezamenlijk uitgevoerde macht te handhaven die niet onderhevig is aan schommelingen en fluctuaties.

Het goed bestuur werkt ook in op politiek vlak en spoort aan tot een sterke betrokkenheid op meerdere niveaus: Administratie, Kabinet, spelers binnen het grondgebied, sturing door burgers (op projectschaal). In samenspraak met de Cel Transfo kan het Klimaatplancomité overwegen om een vorming te voorzien van de algemene directeurs zodat de visie van duurzaamheid zo goed mogelijk wordt overgebracht naar alle departementen en diensten.

Zoals toegelicht voor elke actie van ons Actieplan, zijn er een aantal **risico- en slaagfactoren die in aanmerking moeten worden genomen** voor de goede uitvoering van het globale project. Het betreft vooral :

- de nood aan heldere jaarlijkse indicatoren en doelstellingen;
- de ontwikkeling van een actieplan per project met een geoptimaliseerde taakverdeling onder de projectdragers, leden van de werkgroep, betrokkenheid van de Cel Klimaatplan;
- een regelmatige evaluatie van de projecten

en de invoering van een interventieschema aangepast aan elke realiteit op het terrein.

Om de missie goed te volbrengen dienen **een aantal cruciale punten** te worden gehandhaafd:

- een duidelijk mandaat voor de reductie van CO₂-uitstoot;
- het anticiperen en integreren van de sociale doelstellingen die intrinsiek gelinkt zijn aan de noodtoestand van het klimaat;
- de raadpleging van de Cel Klimaatplan voor advies inzake duurzaamheid;
- de vorming van het personeel;
- de absolute transversaliteit van de klimaatactie in de hele instelling.

De slaagdimensie van het PAEDC is afhankelijk van de coherentie die zal uitgaan van de milieukwestie. De klimaatproblematiek is van die aard dat er een vastbesloten en krachtige positionering nodig is, kernachtige maatregelen en een duurzame verandering.

6.4 Begrotingsprognose 2023 van het PAEDC

Het grootste deel van het budget voor het Actieplan wordt toegekend aan de projecten Energie.

De verdeling van de voorziene uitgaven voor 2023 is als volgt.

COMPONENT	B2023	TSubsidies	TLeningen	TEigen middelen
Renovatie gevels Hoogstraat	3.917.200 €	1.808.300 €	0 €	2.108.900 €
Verbetering van de energieprestaties in de gebouwen van de Algemene Administratie	1.500.000 €	400.000 €	0 €	1.100.000 €
Klimaatplan - Bockstael 88 - 114 luik HVAC	620.000 €	450.000 €	0 €	170.000 €
Privé-patrimonium - Energetische werken	500.000 €	0 €	0 €	500.000 €
Klimaatplan - quickwin maatregelen Sociale Antennes	250.000 €	0 €	0 €	250.000 €
Algemene administratie - Archieven - Aanleg van de binnenplaats - Dichtingswerken	250.000 €	0 €	0 €	250.000 €
Huis Heizel - Installatie van het regelsysteem voor de productie van sanitair warm water	224.800 €	224.800 €	0 €	0 €
Klimaatplan - Plaatsing van zonnepanelen AA	220.000 €	220.000 €	0 €	0 €
Project GREENUP (groenteteelt) - werken en installatie van zonnepanelen	291.200 €	63.000 €	0 €	228.200 €
Huis Vesale - Plaatsing van bijkomende buitenscreens	150.000 €	0 €	150.000 €	0 €
RH Ter Ursulinen - Plaatsing van zonnepanelen	150.000 €	0 €	0 €	150.000 €
Klimaatplan - fotovoltaïsche panelen SA Wimpelberg	72.600 €	72.600 €	0 €	0 €
Huis Vesale - Plaatsing van zonnepanelen op het dak	65.000 €	0 €	650.000 €	0 €
Installatie van fotovoltaïsche parken op diverse sites (antennes)	63.000 €	0 €	0 €	63.000 €
Klimaatplan-fotovoltaïsche panelen op de Bockstaelsite 88-114	60.000 €	0 €	0 €	60.000 €
Departement Sociale en Duurzame Economie - project zachte mobiliteit	35.700 €	28.500 €	7.200 €	0 €
Project klimaatactie (Huis Heizel)	18.900 €	6.000 €	0 €	12.900 €
Project klimaatactie (Ter Ursulinen)	8.300 €	1.700 €	0 €	6.600 €
Antenne Stefania-Plaatsing van buitenscreens	4.000 €	0 €	0 €	4.000 €
Algemene administratie - Departement Informatica - Isolatie werken verwarmingsbuizen	3.000 €	0 €	0 €	3.000 €
Algemene administratie - Thermische isolatie van laatste muur	2.000 €	0 €	0 €	2.000 €
Algemeen totaal	8.405.700 €	3.274.900 €	222.200 €	4.908.600 €

Er moeten **twee bijkomende begrotingsposten** worden voorzien:

- 20000 € voor sensibiliseringsacties en externe consultancy;
- 15000 € voor thematische acties van het Klimaatplan.

De doeltreffendheid van het PAEDC hangt ook

samen met een correct en evenwichtig begrotingsbeleid en een investeringsvisie waarbij er heldere communicatie is tussen het departement Financiën en de Cel Klimaatplan.

Er dient dan ook regelmatig overleg te zijn op dat niveau alsook een rechtstreekse en continue communicatie met de verschillende betrokken departementen.

Een belangrijk deel van de investeringen hangt ook af van de subsidies die jaarlijks kunnen worden verkregen. Leefmilieu Brussel, als belangrijke subsidiërende partner van de Cel Klimaatplan van het OCMW van de Stad Brussel wordt jaarlijks aan-

gesproken in het kader van het Klimaat Actieplan.

In 2023 worden vier projecten geactiveerd met een subsidie van Leefmilieu Brussel:

De financiering van een software voor het beheer van de wagenvloot

Met deze subsidie wordt een beleid van optimalisering van de verplaatsingen geactiveerd. Dit impliceert onder meer de invoering van maatregelen

voor ecologisch rijden en de voorbereiding op de elektrificatie.

Twee projecten van biodiversiteit in de Rust- en verzorgingstehuizen

Het voorzien van buitenaanleg die de biodiversiteit in de residenties Heizel en Ter Ursulinen bevordert en de activering van generatie-overschrijdende lokale samenwerkingen (natuurchallenge met

de buurtscholen, samenwerking met de interne structuren zoals de crèches/familieleden, buurtverenigingen...).

CYCLUP project voor sportmateriaal

Deze subsidie wordt aangewend voor het ontwikkelen van een structuur waarbij sportmateriaal wordt gerecupereerd en aan democratische prij-

zen wordt verkocht. Het betreft een project van sociaal-professionele inschakeling.

Andere subsidiërende partners kunnen worden aangesproken in functie van de noden en de thema's die aan bod komen.

6.5 Algemeen besluit

De conclusies en reflecties in het PAEDC fungeren als springplank voor een positieve en continue evaluatie. De opdracht van de Cel Klimaatplan, van het Klimaatplancomité en van de algemene administratie stoelt op collectieve prerogatieven maar vereist een sterke en interne betrokkenheid.

Om de ambities succesvol te maken, is het van essentieel belang dat deze betrokkenheid zich op alle niveaus van het OCMW van de Stad Brussel incarneert en dat elke cel en departement op termijn zich de missie van duurzame transitie eigen maakt.

De hier toegelichte resultaten zijn veelbelovend maar er moet nog werk worden gemaakt van een optimaliseringsstramien om de doelstellingen opgelegd door het Gewest, de federale regering en

de EU te behalen. Samen, met verenigde krachten en een grote betrokkenheid kunnen we een belangrijk hoofdstuk schrijven en exemplarisch handelen, ten gunste van de openbare sector en in overeenstemming met de waarden van burgerschap en sociale actie die ons zo dierbaar zijn.

Bij deze werd het eerste hoofdstuk geopend. De ambities zijn groot maar het collectief vermogen is sterk. Elk jaar zullen er concrete en overtuigende acties op het terrein bij komen en fungeren als ecologisch voorbeeld. Elk jaar zullen we het PAEDC vervolledigen om in alle transparantie de resultaten en aanbevelingen te delen die ons in staat zullen stellen om het engagement te verwezenlijken dat we zijn aangegaan.

Allen samen voor het klimaat!

